

En analys av argumenten för och emot bibehållen beteslagstiftning för mjölkkor i Sverige

Ebba Orrenius

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd
Agronom djur
Uppsala, 2026

En analys av argumenten för och emot bibehållen beteslagstiftning för mjölkkor i Sverige

*An analysis of the Arguments For and Against Maintaining Summertime Grazing as a
legal requirement for Dairy Cows in Sweden*

Ebba Orrenius

Handledare:	Helena Röcklinsberg, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd
Examinator:	Lina Elmersson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i husdjursvetenskap för agronomer
Kurskod:	EX1023
Program/utbildning:	Agronom djur
Kursansvarig inst.:	Institutionen för husdjurens biovetenskaper
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2026
Nyckelord:	Beteskrav, djurskydd, djurvälfärd, ekonomi, konkurrenskraft, mjölkkor

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd

Sammanfattning

När en motion lämnades in till riksdagen 2021 med förslag om en mer ”flexibel” beteslagstiftning för svenska mjölkkor i lösdrift tog diskussionen om den nuvarande beteslagstiftningen återigen fart i medierna. Diskussionen grundar sig i meningsskiljaktigheter kring huruvida det nuvarande beteskravet främjar djurvälstånd och skapar ett mervärde hos den svenska konsumenten eller endast är ett förlegat lagkrav som skapar onödiga ekonomiska kostnader och försämrar konkurrenskraften i mjölkproduktionen.

Med utgångspunkt i den offentliga debatten var den här studiens syfte att undersöka argument för och emot bibehållen beteslagstiftning, samt diskutera hur olika personer, som är särskilt insatta i svensk mjölkproduktion, ställer sig i frågan. För att besvara studiens frågeställning genomfördes semistrukturerade intervjuer med tio olika personer, med särskilt intresse för svensk mjölkproduktion, som deltagit i debatten. Respondenterna valdes noga ut med fokus att skapa en bredd av perspektiv, argument och bakgrund inom mjölkproduktionen. Intervjuerna tillät fördjupning och följdfrågor av de resonemang som fördes, för att uppnå en djupare analys av argument.

Resultatet i denna studie visar två tydliga spår i argumentationen. Respondenter som främst argumenterar mot ett bibehållt beteskrav utgår från ett lönsamhetsperspektiv. De tenderar att fokusera på ekonomiska nackdelar med beteskravet, jämföra med produktionsfördelar i andra EU-länder samt argumenterar till lantbrukarens fördel. De respondenter som i stället argumenterar för ett bibehållt beteskrav tenderar snarare att resonera utifrån ett djurvälståndsperspektiv, och ur konsumentens perspektiv. I intervjuerna har de fokuserat på positiva djurvälståndsperspektiv samt det ökade mervärdet för svensk mjölkproduktion som kommer med ett bibehållt beteskrav.

Den centrala insikten i studien är att beteskravet inte enbart är en fråga om djurvälstånd, utan snarare en komplex avvägning mellan ekonomiska, praktiska och etiska perspektiv. Resultatet visar att olika personer tenderar att betona olika aspekter beroende på sin roll i mjölkproduktionen.

Efter studien kan det även konstateras att den framtida forskningen i större utsträckning bör fokusera på att integrera flera perspektiv samtidigt, där djurvälstånd, ekonomi och praktiska förutsättningar studeras i relation till varandra. Litteraturgenomgången indikerar att bete kan tillgodose beteendebestånd som inte fullt ut kan uppfyllas i dagens lösdriftssystem. Intervjuerna visar samtidigt att aktörerna har olika uppfattningar om hur välfärd definieras, hur betydelsefulla dessa behov är och hur de bör vägas mot andra aspekter, såsom produktion, lönsamhet och konkurrenskraft. Betesfrågan framstår därför inte enbart som en fråga om forskningsresultat, utan också om hur olika välfärdsbestånd och samhällsintressen värderas.

Nyckelord: beteskrav, djurskydd, djurvälstånd, ekonomi, konkurrenskraft, mjölkkor

Abstract

When a motion was submitted to the Swedish Parliament in 2021 proposing more flexible grazing legal requirement for Swedish dairy cows in free-stall housing systems, the discussion once again gained attention in the media. The debate is based on disagreements regarding whether the current grazing legal requirement promotes animal welfare and creates added value for Swedish consumers, or whether it is merely an outdated legislation that creates unnecessary economic costs and reduces competitiveness within dairy production.

Based on the public debate, the aim of this study was to investigate arguments for and against maintaining the grazing legal requirement, and to examine how different stakeholders within the dairy sector perceive the issue. To answer the research question, semi-structured interviews were conducted with ten different stakeholders within Swedish dairy production who had participated in the debate. The responders were carefully selected in order to provide a broad range of perspectives, arguments, and backgrounds within the dairy sector. The interviews allowed for in-depth discussions and follow-up questions regarding the participants' reasoning, enabling a deeper analysis of the arguments presented.

The result in this study reveals two clear lines of argumentation. Respondents who primarily argued against maintaining the grazing legal requirement tend to adopt a profitability perspective. They focused mainly on the economic disadvantages associated with the grazing legal requirement, compare Swedish dairy production with productions advantages in other EU countries, and argue in favour of the farmer's economic interests. Respondents who instead supported maintaining the grazing legal requirement tended to reason from an animal welfare perspective and consumer perspective. In the interviews, these respondents emphasized the positive effects on animal welfare as well as the increased added value for Swedish dairy production associated with maintaining the grazing legal requirement.

The central insight of this study is that the grazing legal requirement is not solely a matter of animal welfare, but rather a complex balance between economic, practical and ethical considerations. The results show that different stakeholders tend to emphasize different aspects depending on their role within dairy production.

The study further suggests that future research should place greater emphasis on integrating multiple perspectives simultaneously, where animal welfare, economics and practical conditions are studied in relation to one another. The literature review indicates that grazing may satisfy behavioural needs that cannot be fully met in current free-stall housing systems. At the same time, the interviews demonstrate that stakeholders differ in how they define welfare, how it should be weighed against other factors, such as production, profitability and competitiveness. The issue of grazing therefore appears to be not only a question of scientific evidence, but also of how different animal welfare goals and societal interests are valued and balanced.

Keywords: animal protection, animal welfare, competitiveness, dairy cow, economy, grazing as a legal requirement

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	7
Förkortningar	8
1. Introduktion	9
1.1 Bakgrund	9
1.1.1 EU:s jordbrukspolitik och ekonomiska incitament för betesdrift	10
1.2 Syfte och frågeställning	11
2. Litteraturgenomgång	13
2.1 Djurvelfärd och naturliga beteenden hos kor	13
2.2 Effekter av bete på mjölkors hälsa och välfärd	15
2.3 Växas förslag på alternativa lösningar	17
2.4 Ekonomiska effekter av betesdrift	17
2.5 Sammanfattning av forskningsläget	19
3. Material och metod	21
3.1 Studiens design	21
3.2 Datainsamling	21
3.2.1 Inblick i den offentliga debatten	21
3.3 Urval av intervjupersoner	23
3.3.1 Intervjuer	23
3.4 Analys av intervjumaterialet	23
3.5 Förarbete med intervjufrågor och analysmetod	24
3.6 Etiska överväganden	25
3.7 Begränsningar, metodreflektion och riskbedömning	25
4. Resultat	26
4.1 Intervjuer	26
4.1.1 Djurvelfärd	26
4.1.2 Beteskravet	28
4.1.3 För- och nackdelar med beteskravet	29
4.1.4 EU-perspektivet	31
4.1.5 Beteskravet i framtiden	32
5. Analys och diskussion	36
5.1 Definition av djurvelfärd	36
5.2 Betets roll – för- och nackdelar	37
5.3 Praktiska begränsningar med betesdrift	40
5.4 Ekonomiskt perspektiv	41
5.5 Branschens roll och utveckling	43
5.6 Samhälle och konsument	44

5.7	Lagar, frivillighet och flexibilitet	45
5.8	EU och politik	46
6.	Slutsats	48
	Referenser.....	50
	Populärvetenskaplig sammanfattning	56
	Tack	58
	Bilaga 1. Intervjuguide	59

Tabellförteckning

Tabell 1. Redogörelse för respondentens roll, ståndpunkt och huvudsakliga argument i den offentliga debatten.	22
---	----

Förkortningar

Förkortning	Betydelse
CAP	Common Agricultural Policy
EFSA	European Food Safety Authority
LRF	Lantbrukarnas Riksförbund

1. Introduktion

1.1 Bakgrund

Den första samlade djurskyddslagen i Sverige (SFS 1944:219) infördes år 1944 och syftade främst till att skydda djur från lidande. År 1988 ersattes denna av djurskyddslagen (SFS 1988:534), vilket innebar en omfattande förnyelse med ett ökat fokus på djurvälstånd, däribland djurens möjlighet att utföra naturliga beteenden. I samband med detta utvecklades mer detaljerade bestämmelser om djurhållning, inklusive krav på utevistelse för mjölkkor, vilka dock regleras i föreskrifter snarare än i själva lagtexten. För införandet av SFS 1988:534 spelade Astrid Lindgren en viktig roll, och i media brukar det belysas som att Lindgren ”fick en ny lag” i födelsedagspresent, av dåvarande statsminister Ingvar Carlsson. Med stöd av Lindgrens engagemang för mjölkors rätt till utevistelse infördes den nya djurskyddslagen, vilket har lett till att beteskravet ibland benämns som *Lex Lindgren*. Beteskravet kan ses som en djurskyddsreform med syfte att säkerställa likvärdiga villkor för mjölkkor i svensk produktion.

År 2019 trädde en ny djurskyddslag i kraft (SFS 2018:1192), som i stor utsträckning bygger vidare på principerna från 1988 års lag men med vissa förtydliganden, bland annat en tydligare betoning på djurens möjlighet att utföra naturliga beteenden. De mer detaljerade bestämmelserna om betestid, såsom antal timmar per dygn och betessäsongens längd, regleras fortsatt i föreskrifter från Jordbruksverket. Dessa krav har i huvudsak kvarstått även efter införandet av den nya, nuvarande, lagstiftningen. Exempelvis ska mjölkkor enligt 6 kap. i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2019:18) om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m. (SJVFS 2024:7) ha tillgång till bete minst sex timmar per dygn under betessäsongen, vars längd varierar mellan 2 och 4 månader beroende på geografiskt läge i Sverige (SJVFS 2024:7).

Moderaterna lämnade in en motion till riksdagen år 2021 med förslag om en mer flexibel beteslagstiftning för mjölkkor i lösdrift (Bergheden 2021). Den efterföljande diskussionen grundar sig i att lagkravet uppfattas av vissa personer, särskilt insatta i svensk mjölkproduktion, bidra till ökade kostnader för mjölkproduktionen, vilket i sin tur anses påverka konkurrenskraften för svensk mjölkproduktion. Förespråkare för en mer flexibel lagstiftning menar att mjölkkor i lösdriftstallar skulle kunna undantas från lagkravet, vilket skulle kunna bidra till ökad lönsamhet och konkurrenskraft. Samtidigt framhålls att många producenter sannolikt skulle fortsätta släppa ut sina djur även utan ett lagkrav (Borgström 2024).

De som motsätter sig en lagändring betonar att betesrätten utgör ett viktigt mervärde för svensk mjölkproduktion. De menar att utevistelse erbjuder möjligheter till naturligt beteende, ökad rörelse och förbättrad klövhälsa, faktorer som inte fullt ut kan tillgodoses i inomhusmiljön i ett lösdriftssystem. Kritiker av

en förändring framhåller även att ett avskaffat beteskrav riskerar att försämra svenskt djurskydd och leda till minskad biologisk mångfald i jordbrukslandskapet (Kjellröier & Schönning 2024; Världsnaturfonden 2024).

I augusti 2024 presenterades en konkurrenskraftsutredning, *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56)*, där ett av förslagen var att mjölkkor i lösdrift skulle undantas från den befintliga beteslagstiftningen. Det föreslogs som en åtgärd för att stärka den svenska animalieproduktionens konkurrenskraft och utredningens motivering byggde bland annat på att dagens svenska regler kan påverka möjligheterna till effektivisering och strukturutveckling inom den svenska mjölkproduktionen.

I september 2025 uppgav landsbygdsminister Peter Kullgren, vid en pressträff, att regeringen inte avser att avskaffa beteskravet för mjölkkor under ”den här mandatperioden” (Kullgren 2025). Trots detta bedöms frågan fortsatt relevant, då en framtida lagändring inte kan uteslutas. Det finns därför behov av att undersöka vilka argument som förs fram av olika intressenter i frågan om beteslagstiftning.

1.1.1 EU:s jordbrukspolitik och ekonomiska incitament för betesdrift

I dagsläget pågår det även diskussioner inom den gemensamma jordbrukspolitiken, Common Agricultural Policy (CAP), som kan öppna möjligheten att betala ut djurvälståndersättning trots att åtgärden redan regleras i nationell lagstiftning. Djurvälståndersättningar inom CAP får i dagsläget endast ges för åtgärder som går över den nationella lagens miniminivå. Det innebär att svenska lantbrukare inte kan få EU-finansierat stöd för betesdrift eftersom utevistelse för mjölkkor är lagstadgat, medan lantbrukare i andra EU-länder kan erhålla ersättning för motsvarande åtgärd då den där är frivillig (Hagelstedt et al. 2025). EU-kommissionen har nu öppnat upp för en förändring av denna princip, vilket skulle möjliggöra ersättning även för så kallade nationella särkrav, det vill säga åtgärder som redan krävs enligt nationell lagstiftning (European Commission 2025; Johansson & Nordin 2025).

Som en följd av denna utveckling har den svenska regeringen föreslagit en budgetsatsning på 1000 kronor per mjölkko och år som ersättning för betesdrift. Förslaget presenteras som ett alternativ till att avskaffa beteskravet och omfattar 282 miljoner kronor årligen under 2026 och 2027. Satsningen förutsätter dock att EU-kommissionens förändring av regelverket genomförs (Kullgren 2025).

Det föreslagna betesstödet är inte avsett som ett fristående stöd, utan som en utvidgning av den befintliga djurvälståndersättningen för mjölkkor. Denna ersättning, ofta benämnd ”klövpengen”, utgår för ett systematiskt arbete med klövhälsa och innefattar bland annat regelbunden klövvård, användning av certifierad klövvårdare, behandling av eventuella klövsjukdomar samt journalföring. Ersättningen uppgår till 300 kronor per ko och år (NewsMachine 2025). Jordbruksverket har föreslagit att ersättningen ska utökas till två delar –

klövhälsa och betesdrift – vilket innebär att villkoren för klövhälsoprogrammet behöver uppfyllas för att även erhålla ersättning för betesdrift (NewsMachine 2025; Jordbruksverket 2026). Dock diskuteras möjligheten att särskilja dessa två stöd till utbetalning 2027, men ovanstående förutsättningar gäller för år 2026.

Ett annat formellt verktyg inom EU är det så kallade EU-medborgarinitiativet. Genom att samla in underskrifter från minst en miljon EU-medborgare från minst sju EU-länder kan initiativtagaren kräva EU-kommissionen att ta ställning till lagstiftningen och lägga nytt lagförslag utifrån vad medborgarinitiativet bygger på. Insamlingen av underskrifter måste påbörjas inom 6 månader efter registrering och kravet för antal underskrifter ska uppfyllas inom 12 månader (Europeiska kommissionen u.å.a; u.å.b). EU-medborgarinitiativet *End the Cage Age* krävde en utfasning av burhållning av lantbruksdjur, och EU-kommissionen har i sitt svar framhållit att en sådan omställning ska stödjas ekonomiskt genom CAP (European Commission 2021; Compassion in world farming u.å.). Detta speglar en utveckling där jordbruksstöden i allt högre grad kopplas till samhällsnyttor, såsom djurvälstånd och miljö, snarare än enbart till produktion. Utvecklingen väcker också frågan om hur medlemsstater som redan har höga djurskyddskrav ska kunna kompenseras för de merkostnader som dessa krav medför. Därför pågår en diskussion inom EU om möjligheten att ge ekonomiskt stöd även för åtgärder som redan är lagstadgade på nationell nivå (European Commission 2021). Mot denna bakgrund kan betesstödet ses som ett exempel på den förändrade inriktningen inom EU:s jordbrukspolitik, där ersättning i ökad utsträckning motiveras av djurvälstånd snarare än av produktion (Johansson & Nordin 2025).

Den 23 mars 2026, efter avslutad intervjuperiod för detta arbete, fastställde EU-kommissionen sitt beslut att godkänna Sveriges förslag om en utökad djurvälståndersättning för mjölkkor, inklusive ersättning för betesdrift. Beslutet öppnade för att medlemsländer kan ge stöd även för åtgärder som regleras i nationell lagstiftning. Den svenska ersättningen uppgår till 1 300 kronor per djurenhet för gårdar som uppfyller villkoren för både klövhälsa och betesdrift. Eftersom tidsplanen blev tajt och ansökan för jordbruksstöd stängde den 9 april 2026 blev beslutet att enbart utöka den befintliga djurvälståndersättningen med tidigare befintliga klövhälsorsättningen. Jordbruksverket har dock som mål att lantbrukare 2027 ska kunna söka de två ersättningarna separat. Ersättningen ingår i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023 till 2027. Detta innebär att ersättningen kan komma att ändras från 2028 igen (Jordbruksverket 2026; Odmark 2026).

1.2 Syfte och frågeställning

Forskningsläget visar att effekterna av bete på mjölkkors välfärd är komplexa och att olika välfärdsaspekter kan värderas på olika sätt. Samtidigt pågår en samhällsdebatt om den svenska beteslagstiftningen, där olika personer med särskilt

intresse för svensk mjölkproduktion lyfter fram skilda perspektiv på djurvälfärd, produktion och ekonomi. Studien syftar därför till att undersöka vilka argument som förs fram i frågan om beteslagstiftning och mjölkors välfärd, samt hur dessa argument förhåller sig till det befintliga forskningsläget. Följande frågeställning kommer behandlas:

Hur motiverar olika personer, som är särskilt insatta i svensk mjölkproduktion, sitt ställningstagande i frågan om beteslagstiftningen?

2. Litteraturgenomgång

2.1 Djurvälstånd och naturliga beteenden hos kor

Definitionen av djurvälstånd kan skilja sig brett beroende på vem som tillfrågas. Avsaknad av en tydlig och enhetlig definition kan försvåra både implementering och upprätthållande av en god djurvälstånd, samt bidra till meningsskiljaktigheter kring begreppet. Ett av de mest etablerade sätten att definiera djurvälstånd är genom konceptet ”De fem friheterna”, som utvecklades i slutet av 1970-talet och därefter har vidareutvecklats. De fem friheterna omfattar: frihet från hunger och törst, frihet från obehag, frihet från smärta, skada och sjukdom, frihet från rädsla och stress samt frihet att uttrycka naturligt beteende (Lutz et al. 2021; Linstäd et al. 2024).

Parallellt med detta har djurvälstånd inom forskningen länge beskrivits utifrån tre övergripande och kompletterande perspektiv: biologisk funktion och hälsa, möjlighet att utföra naturliga beteenden och djurets subjektiva upplevelser (Fraser et al. 1997). Dessa perspektiv representerar olika sätt att definiera och bedöma djurvälstånd, och i dag anses alla tre nödvändiga för en helhetsbedömning (Linstäd et al. 2024). De fem friheterna kan i stor utsträckning kopplas till dessa perspektiv, där exempelvis frihet från sjukdom relaterar till biologisk funktion och hälsa, medan frihet att uttrycka naturligt beteende motsvarar beteendeperspektivet.

Även vad som innefattas i begreppet naturligt beteende kan diskuteras och definieras på olika sätt. Ett sätt att definiera de naturliga beteendena hos en art kan vara som de beteenden som utvecklats genom artens evolutionära historia, och som utgör en del av djurets naturliga funktion och anpassning till sin miljö (Browning 2020). Hos kor innefattar detta bland annat att beta, idissling och vila, vilka utgör de dominerande aktiviteterna och tillsammans upptar cirka 90–95% av ett djurs vakna tid (Kilgour 2012). betandet sker huvudsakligen under morgon och kväll, medan idissling och vila i större utsträckning sker nattetid, ofta i liggande ställning (Kilgour 2012).

Studier har även visat att sociala beteenden är viktiga för att minska stress, medan begränsade utrymmen kan försvåra möjligheten att utföra naturliga beteenden och tillgodose andra behov (Yin et al. 2019; Jurkovich et al. 2024). Dessa beteendemönster indikerar att rörelse, födosök, social interaktion och vila är centrala komponenter i kornas naturliga livsmiljö.

Att ett beteende är vanligt förekommande innebär dock inte nödvändigtvis att det är av särskild betydelse för djurets välfärd. För att bedöma betydelsen av olika beteenden kan djurets motivation användas som indikator. En studie från Kanada (2017) undersökte mjölkkors motivation att få tillgång till bete genom att mäta hur mycket arbete de var villiga att utföra för att komma ut, i jämförelse med motivationen att få tillgång till näringsriktigt ensilage. Resultatet visade att korna var villiga att arbeta minst lika hårt för att få tillgång till bete som för foder.

Motivationen mättes genom att korna tränades att öppna en grind vars vikt successivt ökade. Ju tyngre grind korna var villiga att öppna, desto mer värdefull ansågs resursen vara. Korna fick öppna grinden både till färskt foder efter mjölkning och för tillgång till utomhusbete. Resultatet visade att 59% av korna var motiverade att trycka lika hårt eller hårdare för bete än för foder. Studien visade även att korna var som mest motiverade till utevistelse efter kvällsmjölkningsen. Författarna angav tydligt att korna hade tillgång till foder inomhus under betestestet, och drog därmed slutsatsen att motivationen att gå ut på bete inte var hungerstyrd (von Keyserlingk et al. 2017). Resultaten tyder på att kor har en stark motivation att få tillgång till bete, även när deras näringsbehov är tillgodosedda. Det är dock oklart vilka specifika behov som ligger bakom denna motivation, då betesmiljön samtidigt möjliggör flera olika beteenden och funktioner, såsom födosök, rörelse och ökad valfrihet i miljön.

I en vetenskaplig genomgång från European Food Safety Authority (EFSA) sammanställs forskning om hur olika produktionssystem påverkar mjölkkors välfärd och sjukdomsförekomst. Rapporten utgår från de tre etablerade perspektiven på djurvelfärd i sin analys. Den framhåller att olika aktörer tenderar att betona olika aspekter av djurvelfärd, beroende på aktörernas roll och utgångspunkt i frågan. Bland de biologiska behov som identifierats återfinns möjligheter till rörelse och motion, social kontakt, födosök samt utforskande beteende. Författarna betonar även att nötkreatur evolutionärt är anpassade till ett liv som betande djur utomhus, medan moderna produktionssystem ofta innebär uppställning inomhus (EFSA 2024).

Rapporten identifierar vidare fyra centrala välfärdsproblem i dagens mjölkproduktion: håltor och klövskador, mastit, metabola sjukdomar samt fertilitetsstörningar. Dessa problem kopplas delvis till hög mjölkproduktion och avelsinriktning mot produktionsegenskaper. Tillgång till utevistelse kan bidra till att möjliggöra naturliga beteenden och påverka vissa riskfaktorer, men effekterna varierar beroende på hur produktionssystemet i övrigt är utformat (EFSA 2024).

I en studie av Charlton och Rutter (2017), undersöktes hur kors naturliga beteende kommer till uttryck vid betesdrift jämfört med när de hålls inomhus. Studien konstaterade att betet är en naturlig miljö som ger stora möjligheter för korna att uttrycka sina naturliga beteenden. Förutom betning och idissling ger betet goda förutsättningar för vila i olika liggställningar (Charlton & Rutter 2017).

Sammantaget visar dessa studier att bete inte enbart möjliggör utförandet av artypiska beteenden, utan även utgör en resurs som korna är starkt motiverade att få tillgång till. Detta indikerar att möjligheten att utföra naturliga beteenden, såsom rörelse och att beta, har stor betydelse för mjölkkors välfärd.

2.2 Effekter av bete på mjölk Kors hälsa och välfärd

Fysisk hälsa utgör en central del i begreppet djurvelfärd och motsvarar den biologiska funktions- och hälsoaspekten i de klassiska definitionerna som nämnts ovan. Den fysiska hälsan innefattar bland annat förekomsten av, eller friheten från, skador, sjukdomar och rörelsestörningar. Tillgång till bete har i tidigare forskning ofta kopplats till förbättringar inom flera av dessa områden, särskilt i jämförelse med system med enbart inomhusvistelse.

I en studie av Wagner et al. (2017) undersöktes effekten av daglig betestid på mjölk Kors välfärd. Detta gjordes genom att använda Welfare Quality®-protokollet (Wagner et al. 2017) på både ekologiska och konventionella gårdar. Studien visade att gårdar med tillgång till bete uppvisade förbättringar i vissa djurrelaterade välfärdsindikatorer under betesperioden, jämfört med stallperioden. Särskilt noterades en lägre förekomst av hälta samt färre hudförändringar, såsom hårlösa fläckar, hos kor med längre daglig betestid. Dessa resultat tyder på att ökad rörelse och mjukare underlag på bete kan ha positiva effekter på mjölk Kors klöv- och benhälsa. Samtidigt visade studien att effekterna av bete inte var entydigt positiva för samtliga välfärdsindikatorer. Vissa resursrelaterade faktorer, exempelvis tillgång till vatten, uppvisade sämre resultat under betesperioden jämfört med stallperioden. Studien betonade även att skillnader i skötsel mellan gårdar har stor betydelse för utfallet, vilket indikerar att bete i sig inte automatiskt leder till förbättrad djurvelfärd. Studien genomfördes i Tyskland och sammantaget visade studien att djurvelfärden förbättrades för fem av de nio undersökta kriterierna (Wagner et al. 2017).

Studien av Charlton och Rutter (2017) visade även att utomhusvistelse kan minska förekomst av hälta och mastit, jämfört med de kor som hölls inomhus. Däremot tenderar djur på bete att vara mer hungriga ifall betet inte möter kornas energibehov vid hög mjölkproduktion, medan kor som hålls inomhus kan ges ett mer näringsriktigt och lättsmält foder. Resultatet visar även en ökad risk för aggression inom flocken vid installation till följd av mindre yta och mer trängsel (Charlton & Rutter 2017).

I en systematisk genomgång av Verdon et al. (2025) gällande forskningen om betesbaserade mjölksystem visades att en stor andel av tidigare studier har fokuserat på hälsorelaterade utfall, såsom hälta, skador och mastit, när effekter av bete utvärderas. Däremot identifierades en brist på studier som undersöker mer komplexa välfärdsdimensioner, såsom positiva emotionella tillstånd och djurens egen upplevelse av välbefinnande. Detta tyder på att forskningsläget till stor del har fokus på frånvaro av ohälsa snarare än närvaro av positiva välfärdstillstånd (Verdon et al. 2025).

Sambandet mellan bete och förekomsten av mastit är mindre tydligt än för exempelvis hälta och klövhälsa. Charlton och Rutter (2017) visade en lägre förekomst av mastit hos kor med tillgång till bete, jämfört med kor som hölls

inomhus. Samtidigt visar forskning att risken för mastit påverkas av flera faktorer utöver betestillgången. Hygien, mjölkningsrutiner och den generella skötseln av besättningen har visats ha stor betydelse för juverhälsan (Rowe et al. 2021). För klöv- och benhälsan är resultaten mer samstämmiga. Hernandez-Mendo et al. (2007) visade att kor med tillgång till bete hade lägre förekomst av hälta än kor som hölls inomhus kontinuerligt. Detta tyder på att ökad rörelse och mjukare underlag kan ha positiva effekter på klöv- och benhälsan. Sammantaget indikerar resultaten att olika hälsoutfall påverkas av olika faktorer, och att effekterna av bete därför behöver bedömas utifrån flera aspekter av djurhälsan.

Det finns även tidigare studier gjorda för att jämföra mjölkkor som går på bete sommartid med mjölkkor som hålls inomhus året runt. Exempelvis genomförde Ekesbo (2015) en omfattande litteraturgenomgång, av både svenska och internationella vetenskapliga studier. Litteraturgenomgången sammanställde forskning om effekter på hälsa, fertilitet, mjölkproduktion och ekonomi. Resultaten är relevanta för diskussionen kring beteskravet för mjölkkor i Sverige. Främst gällande hälsa och fertilitet visades flera positiva följder av betesdrift, däribland minskat antal hältor och klövsulesår, lägre förekomst av ketos och mastit samt tydligare brunsttecken och kortare intervall mellan kalvning och ny dräktighet. Gällande mjölkproduktionen redovisades något varierande resultat, vissa studier visade högre produktion på bete medan andra inte påvisade någon signifikant skillnad. I de fall då högre produktion rapporterades vid stallhållning framhölls dock att den ekonomiska vinsten ofta motverkades av ökade kostnader för sjukdomar, arbete och foder. Litteraturgenomgången konstaterade även högre mortalitet och högre utslagningsfrekvens hos kor på stall, vilket innebär försämrad hälsa och kortare livslängd (Ekesbo 2015).

I det stora hela visar hittills genomförd forskning att bete, genom betning och ökad rörelse, bidrar till förbättrad fysisk hälsa hos mjölkkor, särskilt avseende klövhälsa och minskad förekomst av vissa skador, även om det kan finnas en förhöjd risk för gastrointestinala parasitinfektioner och andra betesrelaterade hälsoproblem (Sutherland & Bullen 2015). Samtidigt kan andra faktorer, som bristande skötsel och hantering av utfodring och vattenförsörjning, ge negativa effekter av betesdrift (Danieli et al. 2024). Det innebär att effekterna av betesdrift är beroende av dess skötsel, planering samt gårdens övergripande styrning. Vidare indikerar forskningsöversikter att kunskapen om hur bete påverkar mjölkkors mer subjektiva och positiva välfärdsaspekter fortfarande är begränsad, vilket understryker behovet av en nyanserad forskning kring utformning och skötsel av betet, samt hur tillräckliga resurser tillgodoses under betesdriften, för att de faktorerna inte ska belasta korna och deras välfärd.

2.3 Växas förslag på alternativa lösningar

Även om de flesta studier genomförts i andra länder än i Sverige så genomförde Växa Sverige en studie mellan 2022 och 2024. Varför just Växas studie anses relevant att belysa i detta arbete är för dess relevans i diskussioner inom olika etiska nämnder, samt att upplägget och resultaten varit i fokus i flera debatter. Studien är inte heller vetenskapligt granskad men anses ändå relevant att diskutera i det här arbete.

På uppdrag av Lantbrukarnas riksförbund (LRF), branschavdelning LRF Mjölk, genomfördes projektet Djurvälstånd 365 för att undersöka hur en förlängd stallperiod i lösdriftstallar påverkar mjölkens hälsa och välfärd. Studien omfattade sju mjölkbesättningar med totalt 1500 kor där 25 olika parametrar registrerades varje månad, vilket resulterade i 8500 observationer. De övergripande områden som studerades var kornas beteende, hälsa, inhysning och utfodring. Det framgår däremot inte tydligt vem som registrerade parametrarna eller hur bedömningarna kalibrerades, vilket är relevant att beakta i observationsstudier av beteende och välfärdsindikatorer. Projektet genomfördes under 18 månader och inga signifikanta avvikelser för hull eller beteendeförändringar kunde konstateras under perioden. Däremot upptäcktes signifikanta förändringar gällande nackskav, hasskador samt rörelsestörningar och hälta. Under området inhysning sågs signifikanta skillnader genom en ökning av kor med normalt resningsbeteende, men minskad renhet framför allt på sidor och rygg. Sammanslaget visade resultatet att 3 av 16 mått visade förbättringar, 6 av 16 mått var oförändrade och 7 av 16 mått var något försämrade vid förlängd stallperiod. De resterande 9 parametrarna som undersöktes gav inget signifikant resultat. Däremot uppges variationerna vara stora mellan besättningarna och samtliga besättningar visade att vissa mått förbättrades medan andra försämrades. Inhysning, med fokus på båsutfodring och foderbordsinredning, samt arbetsrutiner gällande rengöring och strörutiner var de områden som främst behöver utvecklas vid förlängd inhysning, samtidigt som studien visar att lösdriftssystem kan vara fördelaktigt gällande utfodringskontroll och skydd mot ett ogynnsamt klimat, som bete kan innebära (Lantbrukarnas Riksförbund 2025; Växa 2025). Studien har dock kritiserats för att vara ovetenskaplig och i viss mån partisk eftersom den utförs av näringen själv med en tydlig ståndpunkt mot beteskravet. Professor emeritus Bo Algers har kommenterat studien och menar att det är ett ”hån mot forskarvärlden” (Lagerkvist 2025).

2.4 Ekonomiska effekter av betesdrift

Det ekonomiska perspektivet är ofta diskuterat i frågan och viktig att ta hänsyn till för att skapa en lönsam produktion. Däremot har det inte genomförts studier kring huruvida betesdrift påverkar ekonomin inom mjölkproduktionen i samma utsträckning. De ekonomiska effekterna av betesdrift är komplexa och påverkas av

flera faktorer. Betesbaserade system kan innebära lägre produktionskostnader, men också lägre mjölkproduktion per ko, jämfört med system med kontinuerlig stallhållning (White et al. 2002). Lönsamheten påverkas dessutom av bland annat gårdsstorlek, produktionsnivå, management och djurhälsa, där sjukdomar som mastit och hälta kan medföra betydande kostnader (Hanrahan et al. 2018; Puerto et al. 2021). Ekonomin kan därmed vara svår att konkretisera eftersom betet kan ge nyttor och kostnader på olika nivåer. Betet kan generera minskade eller uteblivna kostnader i form av minskade veterinärkostnader som följd av friskare djur. Det kan också relateras till ökade kostnader i form av ökat arbetsbehov eller minskad produktion. De ekonomiska förändringarna påverkas ofta av gårdens storlek och antalet kor (Alvåsen 2015).

Studien av Alvåsen (2015) visar dessutom att med en minskad förekomst av diverse sjukdomar och djurhälsoproblem kan de veterinärmedicinska kostnaderna minska. Kostnader för mastit och klöv- och ledsjukdomar kan idag, vid en generell behandling hos Distriktsveterinärerna¹, uppgå till omkring följande priser. Exempelvis beräknas en genomsnittlig behandling hos Distriktsveterinärerna av klöv- och ledsjukdomar kosta mellan 510 och 1820 kronor (Distriktsveterinärerna u.å.a; b) och ett mastitfall beräknas kosta mellan 595 och 1720 kronor (Distriktsveterinärerna u.å.c). Dessutom kan en grundavgift på omkring 815 kronor och resekostnad tillkomma (Distriktsveterinärerna u.å.d). Det är däremot komplext hur stor del av dessa kostnader som kan komma att minska och betesdrift är heller ingen garanti för minskade sjukdomskostnader hos djuren.

En litteraturstudie, baserad på 196 artiklar, har jämfört kostnaderna för betesdrift med enbart stallhållning och sammanställt var kostnaderna för att producera mjölk uppstår i systemen. Kostnadsjämförelserna visar att stallbaserad produktion genererar högre mjölkintäkter men också högre kostnader för framför allt foder, arbete och veterinärbehandlingar. Betesbaserade system har lägre produktionsnivå per ko men lägre kostnad per producerad liter mjölk, vilket i flera fall ger bättre ekonomisk hållbarhet (Arnott et al. 2015).

Merparten av studierna som jämfört betesdrift och stallbaserad produktion har visat övervägande positiva effekter av betesdrift. De studier som i stället rapporterar fördelar med stallbaserad produktion, exempelvis i form av högre mjölkavkastning, har samtidigt lyft att betesdrift ger en bättre totalekonomi genom förbättrat hälsotillstånd och fertilitet. Ekonomiskt kan enbart minskad förekomst av extremitetslidanden, acetonemi, spentramp, mastit, mortalitet samt förbättrad fertilitet innebära en vinst för betesdrift med mellan 2982 och 3180 kronor per ko och år. Till det beräknas förluster genom andra, ej kostnadsberäknade sjukdomar samt betydande mjölkförluster orsakade av sjukdomar tillkomma (Ekesbo 2015).

Med anledning att få studier har undersökt de ekonomiska konsekvenserna av betesdrift för mjölkkor, bedöms studier av sambandet mellan djurvälstånd och

¹ Kontakt med Jenny Rask, klinikchef, Distriktsveterinärerna Tibro, mejl 2026-05-28

lönsamhet inom annan nötkreaturproduktion som rimliga för jämförelse. Resultatet kring sambandet mellan djurvälstånd och ekonomisk lönsamhet i nyare studier, är dock inte entydiga. En studie på kor för köttproduktion, visade att vissa djurvälståndsförbättrande åtgärder, såsom ökad yta per djur i ligghall och en högre andel grovfoder, kunde minska vinsten genom lägre tillväxt och produktion (Ahmed et al. 2020). Studier baserade på gårdsdata har samtidigt visat att djurvälståndssatser inte nödvändigtvis påverkar kostnader per djur eller täckningsbidrag, men kan leda till lägre intäkter per djur (Ahmed et al. 2023). Kunskapen om de ekonomiska konsekvenserna av specifikt betesdrift för mjölkkor är dock begränsad, vilket försvårar generella slutsatser. Forskningen tyder dock på att förbättrad djurvälstånd innebär en avvägning mellan välfärd och produktion, där minskad produktion utgör en central ekonomisk konsekvens. På längre sikt kan dock förbättrad djurhälsa och effektivare produktion bidra till ökad lönsamhet, men flera studier betonar behovet av ekonomiska incitament eller ökad betalningsvilja (Ahmed et al. 2020; 2021; 2023).

Utöver en eventuell, kortsiktig minskad lönsamhet men potentiellt långsiktig vinst lyfts djurvälståndens egenvärde fram. Det innebär att dess betydelse inte enbart kan bedömas i ekonomiska termer, utan har ett stort värde ur ett etiskt perspektiv. Dock kommer olika aktörer sannolikt alltid värdera det etiska perspektivet olika och därmed prioritera god djurvälstånd i olika stor utsträckning (Ahmed et al. 2022).

2.5 Sammanfattning av forskningsläget

Sammanfattningsvis visar den genomgångna litteraturen att mjölkors välfärd påverkas av en kombination av biologiska, beteendemässiga och skötselrelaterade faktorer. Forskningen visar att tillgång till bete ger korna möjlighet att utföra flera arttypiska beteenden, såsom att beta, rörelse, idissling och social interaktion. Studier om kornas motivation indikerar dessutom att utevistelse och bete har ett högt värde för djuren.

När det gäller hälsa visar forskningen att betesdrift ofta är associerad med förbättringar av vissa välfärdsindikatorer, särskilt klövhälsa och förekomst av rörelsestörningar. Samtidigt framgår att effekterna inte är entydiga och i stor utsträckning påverkas av hur betesdriften och gårdens skötsel är utformade. Forskning om inomhusbaserade lösdriftssystem visar att dessa kan erbjuda fördelar genom bättre kontroll över utfodring och skydd mot ogynnsamt klimat, men att de samtidigt kan begränsa möjligheten till centrala naturliga beteenden. Detta pekar på att bete i sig inte utgör en garanti för god djurvälstånd, utan att utfallet är beroende av hur systemet är utformat och sköts.

Ur ett ekonomiskt perspektiv visar studier att både betesbaserade och stallbaserade system kan vara lönsamma beroende på produktionsförutsättningar. Betesdrift kan innebära lägre kostnader för exempelvis foder och veterinärvård genom förbättrad djurhälsa medan stallbaserade system ofta kan ge högre

mjölkproduktion men också högre produktionskostnader. Detta innebär att ekonomiska utfall i stor utsträckning är beroende av gårdens storlek, resurser och skötsel.

En återkommande observation i forskningen är att djurvälstånd främst har studerats utifrån fysiska hälsoutfall, medan mer komplexa aspekter såsom positiva emotionella tillstånd och djurens egen upplevelse av välbefinnande är mindre studerade.

3. Material och metod

3.1 Studiens design

Denna studie baseras på intervjuer med nyckelpersoner inom svensk mjölkproduktion. Syftet var att undersöka hur olika personer, som är särskilt insatta i svensk mjölkproduktion, resonerar kring en eventuell förändring av beteslagstiftningen för mjölkkor, vilka argument som förs fram i frågan och hur de står i relation till befintliga studier. Intervjuguiden, med tretton huvudfrågor, som användes för stöd under intervjuerna återfinns i bilaga 1. Intervjuguiden ligger till grund för resultatredovisningen nedan.

Studien har en kvalitativ karaktär, vilket bedömdes lämpligt eftersom syftet var att analysera resonemang, argument och värderingar i en komplex och omdiskuterad fråga. Datainsamlingen genomfördes genom semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att intervjupersonerna gavs möjlighet att utveckla sina resonemang kring djurvälstånd, produktion och lagstiftning. Metoden möjliggör både jämförbarhet mellan intervjuerna, med hjälp av de förutbestämda frågorna, och en fördjupad förståelse för de intervjuades perspektiv (Denscombe 2018).

3.2 Datainsamling

För att identifiera relevanta respondenter och undersöka hur diskussionen förts genomfördes en inledande genomgång av debattartiklar och medieinlägg om beteskravet för mjölkkor i Sverige. Sökningar med kombinationer av sökord kopplade till debatten, såsom ”beteskrav för mjölkkor i Sverige”, ”beteslagstiftning svenska mjölkkor”, ”diskussion beteskrav svenska mjölkkor” samt ”diskussion beteslagstiftning för mjölkkor i lösdrift i Sverige” genomfördes i Google sök.

Vid sökningarna noterades och identifierades återkommande namn och deras tidigare uttalanden analyserades för att få en uppfattning om deras ståndpunkt i frågan. Dessa uppgifter användes som underlag vid urvalet av intervjupersoner för att säkerställa att olika perspektiv i debatten representerades.

Vetenskaplig litteratur om djurvälstånd, betesdrift och inhysningssystem för mjölkkor identifierades genom Sveriges lantbruksuniversitets söktjänst Primo.

3.2.1 Inblick i den offentliga debatten

För att identifiera centrala aktörer och återkommande argument i debatten om beteskravet genomfördes en översiktlig genomgång av debattartiklar, intervjuer och medieinlägg (Bergman 2013; Alskog 2020; Nydahl 2023; Kjellröier & Schönning 2024; Lenas & Mahmoud 2024; Lind et al. 2024; Rapp 2024a; b; Wester 2024; Engelbrektsson 2025). Syftet var inte att analysera debatten som ett eget forskningsmaterial, utan att ge en ökad bakgrundsförståelse för debattens

utveckling, samt att identifiera relevanta intervjupersoner och perspektiv för studien. Nedan presenteras huvudsakliga argument som förts fram i den offentliga debatten.

Tabell 1. Redogörelse för respondentens roll, ståndpunkt och huvudsakliga argument i den offentliga debatten.

Respondent	Roll	Ståndpunkt	Huvudsakligt argument
Annika Bergman	Ledamot LRF, 2013	Avskaffa	Produktionsskillnader sen införandet, ekonomiskt perspektiv
Amanda Lind, Rebecka le Moine, Emma Nohrén	Ledamöter Miljöpartiet	Behålla	Små gårdars överlevnad, djurvälstånd, biologisk mångfald, konkurrenskraft
Per Jensen	Professor i etologi	Behålla	Naturliga beteenden, djurvälstånd, djurskydd
Bo Algers	Professor emeritus	Behålla	Betning som centralt beteende
Peter Kofoed	Chef LRF Mjölks	Avskaffa	Konkurrenskraft, långsiktigt hållbar mjölkproduktion
Fredrik Kjellröier, Marianne Schönning	Mjölksproducenter	Behålla	Djurvälstånd, biologisk mångfald
Johan Nydahl	Mjölksproducent	Behålla	Små gårdars överlevnad
Claes Jonsson	Ordf. Sveriges Mjölkbönder, mjölksproducent	Avskaffa	Lönsamhet, konkurrenskraft

Genomgången visade att debatten huvudsakligen kretsade kring två perspektiv. Förespråkare för ett bibehållet beteskrav betonade djurvälstånd, biologisk mångfald och mindre gårdars överlevnad, medan förespråkare för en förändring lyfte konkurrenskraft, lönsamhet och utvecklingen av moderna produktionssystem. Kartläggningen användes delvis som underlag för urvalet av intervjupersoner.

3.3 Urval av intervjupersoner

Urvalet av intervjupersoner gjordes med fokus på nyckelpersoner inom svensk mjölkproduktion som bidragit till den offentliga debatten om betesfrågan. Urvalet omfattade mjölkproducenter, politiker, forskare samt representanter från bransch- och intresseorganisationer som på olika sätt är involverade i eller påverkas av lagstiftningen.

Urvalet kan beskrivas som explorativt, vilket är vanligt i kvalitativa studier med ett begränsat antal deltagare där syftet är att skapa en fördjupad snarare än statistisk generaliserbarhet (Denscombe 2018). Särskild vikt lades vid att inkludera personer, som är särskilt insatta i svensk mjölkproduktion, med olika yrkesroller och tidigare offentliga ställningstaganden i frågan för att få en bredd av perspektiv. Ett urval kontaktades med en förfrågan om deltagande. Antalet intervjupersoner anpassades efter studiens omfattning och tidsram. Utifrån de intervjuer som genomfördes med de utvalda respondenterna upplevdes en mättnad uppnådd eftersom de huvudsakliga argumenten återkom i flera intervjuer.

3.3.1 Intervjuer

Datainsamlingen genomfördes genom semistrukturerade intervjuer med tio utvalda nyckelpersoner. Respondenterna var en forskare, två lantbrukare, två branschaktörer, två representanter från intresseorganisationer, varav en med fokus på djurskydd och en på konsumentperspektivet samt tre politiskt insatta. En intervjuguide med tretton huvudfrågor användes (bilaga 1) och samma frågor ställdes till samtliga intervjupersoner för att möjliggöra jämförelse mellan intervjuerna. Dessutom gav intervjuerna utrymme för fördjupade resonemang och följdfrågor.

Intervjuerna genomfördes individuellt och spelades in i ljudformat efter informerat samtycke från intervjupersonerna. En respondent valde dock att avstå från inspelning vilket gjorde att vissa frågor kompletterades via mejl efteråt för att säkerställa svarens korrekthet. Intervjuerna genomfördes främst på plats eller via videomöte, men i vissa fall genomfördes de via telefonsamtal.

Perioden för litteraturgenomgång och undersökning av den offentliga debatten skedde främst från 19 januari till 5 februari 2026, och intervjuerna genomfördes från 5 februari till 31 mars 2026. Det innebär att argument och uttalanden som tillkommit efteråt inte har tagits upp under intervjuer eller i litteraturgenomgången i detta arbete. Enstaka tillägg av litteratur och studier tillkom efter rekommendation av handledare och respondenter.

3.4 Analys av intervjumaterialet

Intervjuerna skrevs ner från ljudinspelningarna med hjälp av ett AI-baserat verktyg, klang.ai. Transkriptionerna korrekturlästes och användes sedan som underlag för

en tematisk analys av materialet. Tematisk analys är en kvalitativ analysmetod där återkommande mönster och resonemang i datamaterialet identifieras och organiseras i övergripande teman (Braun & Clarke 2008).

Analysen inleddes med upprepad genomläsning av intervjuerna för att skapa en helhetsförståelse av materialet. I detta steg gjordes anteckningar kring initiala idéer och återkommande mönster. Därefter identifierades centrala uttalanden och argument kopplade till studiens syfte.

Argument och uttalanden kodades och sammanfördes i preliminära teman, till en början enskilt för varje intervju. Kodningen gjordes för hela materialet och fokuserade på att lyfta fram innehåll som var relevant för studiens syfte. Koderna jämfördes inom intervjuerna för att skapa preliminära teman för varje intervju. De individuella temana jämfördes sedan mellan intervjuerna för att återigen identifiera likheter och gruppera ihop dem till gemensamma teman för allt insamlat material. För att underlätta gruppering och skapa en överblick sammanställdes de slutgiltiga temana visuellt, genom att samtliga teman skrevs upp och granskades på en whiteboardtavla. När de gemensamma temana identifierats granskades dessa igen, för att säkerställa att de var representativa och stödjer studiens syfte. Under hela processen omarbetades temana successivt och förfinades i processen genom att slås samman, delas upp eller förtydligas vid behov. Formulering av temana och tolkning av dem diskuterades även med en annan student som jobbat med samma metod i analys av intervjuer, samt med handledaren.

De slutliga temana utformades med utgångspunkt i studiens syfte att belysa hur olika personer, med särskilt intresse för svensk mjölkproduktion, motiverar sina ställningstaganden i frågan om beteslagstiftning och mjölkors välfärd. Temana ligger till grund för diskussionen.

3.5 Förarbete med intervjufrågor och analysmetod

En del av metodarbetet har även varit att pröva olika intervjumetoder, formulering av intervjufrågor samt undersöka metoder för effektivt efterarbete av intervjuerna. Pilotintervjuer genomfördes med hjälp av insatta familjemedlemmar för att undersöka formulering av frågor och ta reda på syftet med frågorna för att säkerställa att de formulerades korrekt och gav den information som eftersöktes. För efterarbetet transkriberades intervjuerna i separata dokument för att skapa en överblick över varje intervju samt ge möjlighet till vidarearbete av analys och slutsatser. För att hitta en bra metod för detta kontaktades både universitets bibliotekarier och IT-support för tips och därefter testades olika internetbaserade tjänster för att effektivisera efterarbetet. Därefter beslutades att klang.ai gav bäst resultat, vad gäller effektivitet och felmarginal.

3.6 Etiska överväganden

Samtliga intervjupersoner informerades i förväg om studiens syfte och upplägg samt hur det insamlade materialet skulle användas. Deltagandet i studien var frivilligt, och intervjupersonerna hade möjlighet att avbryta sitt deltagande när som helst.

Intervjuerna spelades in efter informerat samtycke och det insamlade materialet har hanterats konfidentiellt. Vid redovisning av resultatet anonymiserades intervjupersonerna för att förhindra identifiering. Ljudfiler och transkriptioner förvarades på ett säkert sätt och var endast tillgängliga för författaren.

3.7 Begränsningar, metodreflektion och riskbedömning

Studien baserades på ett begränsat antal intervjuer med utvalda personer inom svensk mjölkproduktion. Resultatet kan därför inte generaliseras till samtliga aktörer eller andra intressenter inom branschen. Den kvalitativa ansatsen ger dock en fördjupad analys av resonemang och argument i en komplex fråga.

Urvalet baserades på personer och aktörer som varit synliga i den offentliga debatten, vilket kan innebära att mer nyanserade eller mindre framträdande positioner inte fångas upp i samma utsträckning. Samtidigt bedöms detta urval vara relevant i relation till studiens syfte, att undersöka argument som förs fram i den offentliga diskussionen.

Tolkningen av intervjumaterialet innebär, liksom i all kvalitativ analys, en viss grad av författarens subjektiva bedömning. Resultatet bör därför tolkas i relation till studiens omfattning och metodologiska förutsättningar.

4. Resultat

Nedan presenteras resultaten från de genomförda intervjuerna. Följande åtta teman identifierades; 'definition av djurvälstånd', 'betesets roll – för- och nackdelar', 'praktiska begränsningar med betesdrift', 'ekonomiskt perspektiv', 'branschens roll och utveckling', 'samhälle och konsument', 'lagar, frivillighet och flexibilitet' samt 'EU och politik'. Dessa ligger till grund för diskussionen och återfinns i respektive underrubrik. Resultatredovisningen baseras på intervjuguiden, som återfinns i bilaga 1. Citat illustrerar deltagarnas resonemang, medan tolkningar och kopplingar till forskning behandlas i diskussionskapitlet.

4.1 Intervjuer

Av de sammanlagt tio respondenterna argumenterade fem för att behålla beteskravet i dess nuvarande form medan de andra fem talade mot ett bibehållet beteskrav, alternativt att utveckla det utifrån dagens djurhållning. De fem som vill behålla beteskravet var forskaren, en lantbrukare, en politiskt insatt samt respondenterna med djurskydds- och konsumentperspektiv. De som i stället vill avskaffa beteskravet har bakgrund från branschen, två politiskt insatta och den andra lantbrukaren. Fortsatt i resultat- och diskussionsavsnittet kommer lantbrukaren som argumenterade för ett bibehållet beteskrav benämnas som lantbrukare 1 medan lantbrukaren som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav benämns som lantbrukare 2. Dessutom kommer den politiskt insatta som argumenterade för ett bibehållet beteskrav benämnas som politiker 1 medan de två andra politiskt insatta benämns som politiker 2 och 3.

4.1.1 Djurvälstånd

För att klargöra bakgrunden till intervjupersonernas ingång i diskussionen kring beteskravet, fick samtliga intervjupersoner definiera djurvälstånd och beskriva vilken betydelse de anser att bete har för att uppfylla en god sådan. Två huvudsakliga spår framträdde.

Respondenterna med bakgrund i konsument- och djurskyddsfrågor, politiker 1 samt lantbrukare 1, menade att djurvälstånd är en etisk och biologisk grundprincip, där naturligt beteende och därtill bete ligger till grund för en god djurvälstånd. Den politiskt insatta poängterade även att välfärden handlar om mer än den fysiska hälsan, och inkluderade det psykiska måendet. Forskaren och djurskyddsrepresentanten betonade vikten av djurvälstånd som fysisk och psykisk hälsa, och som mer än frånvaro av lidande. Forskaren belyste även vikten av sinnesstimulans och att se djurvälstånd i sin helhet, som ett livsperspektiv.

En annan typ av formulering av djurvälstånd kom från de som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav. De menade att djurvälstånd snarare är en funktion av

produktionen, beroende av de förutsättningar som finns, och menade att beteskravet inte är en självklar nödvändighet. Lantbrukare 2 uttryckte vikten av en tillräckligt god ekonomi för att kunna uppfylla en god välfärd, och att lönsamheten är avgörande: ”Att djuren har det så bra som ekonomin tillåter.”

Politiker 2 diskuterade vikten av god produktion och att en god djurvälfärd bygger på bra foder, god stallmiljö och att betet inte är avgörande. Inom ramen för ett tydligt fokus på produktionsförmåga hos de två branschaktiva respondenterna uttryckte en av dem vikten av god djuromsorg:

”Mitt begrepp är egentligen att vi ska ha en riktigt bra djuromsorg om djuren, att de ska kunna röra sig, de ska vara friska och hälsosamma, de ska vara rena och hela och klara av att producera mjölk, för det gör de oavsett om vi vill det eller inte.”

Vidare diskuterades betets roll för att upprätthålla en god djurvälfärd. Intervjuerna visar två huvudsakliga spår, där betesdrift antingen ses som en central förutsättning för att uppfylla en god djurvälfärd eller som en faktor som kan innebära både risker och begränsningar, beroende på produktionssystem och förutsättningar.

Respondenterna med djurskydd- och konsumentperspektiv lyfter betets betydelse för att möjliggöra kons naturliga beteende. De ansåg att stallmiljön, trots teknisk utveckling, inte fullt ut kan ersätta funktioner som betesdrift erbjuder. Argumenten för betets fördelar är dess större ytor, vilket främjar social interaktion inom flocken, samt rörelse och variation av underlaget som bidrar till både fysisk och psykisk stimulans. Respondenten med bakgrund i djurskydd uttrycker att: ”Man utformar systemet efter arten, men sen behöver man i det dagliga se till individerna”.

Forskaren riktade också stark kritik till den avelsutveckling som skett inom mjölkproduktion de senaste 20 till 30 åren. Aveln har haft stort produktionsfokus vilket har lett till att produktionen prioriterats före välmående. Dessutom vill hen poängtera att det i grunden är generna som styr hälsa, naturliga beteenden och behov, som inte kan avlas bort. Aveln har indirekt blivit en faktor som påverkar livslängden, som har minskat med 15 år för en mjölkko inom samma årsperiod, vilket är något hen anser har förbisetts i diskussionen.

Från ett produktions- och branschperspektiv lyfts i stället risker och nackdelar med betesdrift. Flera respondenter menar att god djurvälfärd kan uppnås även utan ett bete, förutsatt att stallmiljön håller hög kvalitet. Betesdriften beskrivs kunna innebära ökad risk för sjukdomar, parasiter och skador, vilket i sin tur kan påverka både djurens hälsa och produktion negativt. Tillgången till hygieniskt vatten och näringsriktigt foder lyfts som svårare att säkerställa på bete jämfört med vid inomhusdrift. Politiker 2 och 3 uttrycker: ”Sen kan de naturligtvis få i sig dåligt vatten när de är ute. För de dricker gärna ur diken även om de har ordentligt rent vatten.” och ”kon mår sämre tyvärr, det har visat sig att när kon går ut och får alla de här olika sjukdomarna eller olika infektionerna så är det utomhus.”. Dessutom

lyfts det att förändringar kan upplevas som stressande för djuren, exempelvis i samband med betesdrift, då kor är vanedjur:

”För kor är ju också vanedjur, dom vill inte att det ska vara så stora förändringar. [...] Dom kan se väldigt uppspelta ut när man släpper ut dom på bete [...] det händer något nytt som dom nästan blir lite stressade av kanske.”

4.1.2 Beteskravet

Vidare frågades respondenterna om deras syn på det aktuella beteskravet för mjölkkor i Sverige. Det lyftes en del praktiska och strukturella begränsningar som påverkar möjligheten till betesdrift. Tillgång till betesmark, särskilt i anslutning till produktionsanläggningen lyftes som en central utmaning, och anses bli särskilt tydlig i samband med expansion av produktionen, där beteskravet kan utgöra en begränsande faktor.

Även om det främst var respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav som valde att fokusera på begränsningarna, så kunde även andra respondenter se svårigheterna som kan uppstå vid betesdrift:

”jag fattar att det inte är lätt att hitta ett bra bete för djuren. [...] men sen så förstår jag också att det med, och särskilt så här med extremväder, det är svårt att liksom ersätta när de ska gå på en mindre yta och de trampar ner. Jag ser svårigheten.”

Även behov av väderskydd, risken för upptrampade ytor vid hög belägningsgrad samt viss rovdjurspåverkan lyftes av flera olika respondenter. Dock ansågs dessa problem i huvudsak vara beroende av gårdens specifika förutsättningar, som geografiskt läge och besättningsstorlek, samt hur betesdriften planeras och genomförs. Flera respondenter menade att sådana begränsningar kan hanteras genom anpassningar och planering utifrån den individuella gården, samt en ökad tillgång av väderskydd: ”Det här med hur lämpligt det är med betesdrift... har ju mycket med hur gården är placerad att göra.”

Den potentiellt ökade arbetsbelastningen var en annan faktor som kunde anses begränsande med beteskravet. Betesdriften ger generellt ett merarbete i form av tillsyn, flytt av djur samt hantering av betesmarker. En av branschaktörerna poängterar även att detta sker under sommarperioden, som redan innebär en hög arbetsbelastning till följd av bland annat skörd och att personalens semesterbehov är som störst. Flera respondenter lyfte även att tekniska system, så som aktivitetskontroller för brunst, kan fungera mindre effektivt i kombination med betesdrift, då djurens rörelsemönster förändras.

Trots de praktiska utmaningarna framhåller de respondenter som är för ett bibehållet beteskrav, att de inte bör ses som avgörande argument mot betesdrift. De bör snarare ses som faktorer som kräver anpassning och lösning, exempelvis genom förbättrade väderskydd, individuell gårds- och betesplanering samt flexibilitet vid extrema väderförhållanden. Detta perspektiv lyfter att ansvaret för att möjliggöra

god djurvälstånd ligger hos djurhållaren, oavsett vilka praktiska svårigheter som föreligger.

4.1.3 För- och nackdelar med beteskravet

Respondenterna fick även resonera kring för- och nackdelar ur olika perspektiv, så som djurvälstånd, ekonomi, arbetsmiljö för lantbrukaren samt konkurrenskraft.

Djurvälståndsperspektiv

De för- och nackdelar ur ett djurvälståndsperspektiv som lyftes motsvarade i huvudsak de resonemang som presenterats i 4.2.1 Djurvälstånd. Det vill säga att fördelarna med betesdrift främst lyftes av respondenter som argumenterar för ett bibehållet beteskrav och ansågs vara möjligheterna att utföra naturligt beteende, ökad sinnesstimulans samt att bete främjar den fysiska hälsan genom mer motion och variation i underlag. De nackdelar med betesdrift som nämndes, lyftes främst av respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav, på grund av ökad risk för sjukdomar och skador.

Ekonomiskt perspektiv

Ur ett ekonomiskt perspektiv verkade samtliga respondenter vid första anblick vara överens om att det inte finns några ekonomiska fördelar med beteskravet. Respondenterna som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav menar att det inte är möjligt att få extra betalt för merarbetet, eftersom det är ett lagkrav. Lantbrukare 2 svarade att ”ett krav aldrig kan ge något positivt ekonomiskt”, och att det dessutom uppstår extra kostnader i form av bland annat betessjukdomar och parasitangrepp som kan leda till ökade veterinärkostnader. Vidare resonerar en av de branschaktiva:

I och med att det är ett lagkrav så är det ju ingen... kan vi inte få en ekonomisk fördel utav det. Tittar man på andra länder så har de ju skapat då system där de på andra sätt kan ta betalt för den delen. [...] det skulle kunna vara en merbetalning för att man tycker det är bra att korna får vara ute om dom vill vara ute.”

Politiker 3 hänvisar till Finland, där betesdrift är frivillig men ekonomiskt ersätts (Statsrådets förordning om skydd av nötkreatur 592/2010, 17§). Detta beskrivs som ett system som skapar incitament för betesdrift utan att vara tvingande. Utan ett beteskrav anses ett mer effektivt produktionssystem kunna byggas upp, i linje med produktion i andra länder.

Vid ett djupare resonemang kunde dock några ekonomiska fördelar med bete identifieras av några av respondenterna. De ekonomiska fördelar som kunde ses var att betesdrift långsiktigt kan bidra till mer välmående djur och därigenom minskade veterinärkostnader. Respondenten med bakgrund inom djurskydd gav ett exempel som visade på ett nollsummespel ekonomiskt:

” [...] alltså de låter kalvarna gå kvar med kon i flera månader. [...] det är ju en sån sak man tänker att det borde vara dyrare för då blir det mindre mjölk. Men de räknade hem friskare kor, friskare kalvar och behövde inte köpa mjölkersättning till sina kalvar. Så de såg att det var liksom ett nollsummespel ekonomiskt.”

Även politiker 1 resonerar utifrån möjliga ekonomiska fördelar. Hen anser att det långsiktigt är möjligt att uppnå positiva effekter, exempelvis förbättrad led- och klövhälsa samt generellt bättre fysiskt och psykiskt välbefinnande. Lantbrukare 1 instämmer i att betesdrift minskar produktionskontrollen men menar att det inte bör avgöra:

”ja, det är klart det finns ekonomiska skäl till varför kor inte ska gå ut. Vi håller dem för mjölkens skull och ifall vi ska göra så mycket pengar som vi bara kan per liter producerad mjölk så behöver vi ha så stark kontroll över produktionen som vi kan. Ifall de går ute lite som de vill under sommaren så tappar vi kontrollen över produktionen. Så på så sätt är det logiskt, om man inte tar hänsyn till att det är levande varelser.”

Arbetsmiljöperspektivet för lantbrukaren

Det främsta argumentet som diskuterades ur ett arbetsmiljöperspektiv var den ökade arbetsbelastning som kan uppstå. Majoriteten av respondenterna lyfte att det ger extra arbete i form av staketkontroller, förflyttning av djur samt att kontrollera betesmarkerna.

Samtidigt lyfte vissa respondenter välmåendet för lantbrukaren i att se djur på bete, vilket även kan förlängas till ett samhälleligt välmående. Men över lag ansågs vissa arbetsuppgifter ses som förenklade vid betesdrift, exempelvis mindre behov av strömedel inomhus samt lättare att tvätta ett tomt stall. Medan det tillkommer andra arbetsuppgifter vid betesdrift, så som tillsyn på bete och förflyttning av djur.

Konkurrenskraftsperspektivet

Ur ett konkurrenskraftsperspektiv lyfte de branschaktiva, samt politiker 2 och 3, problematiken med att det är ett lagkrav. Liksom ur ett ekonomiskt perspektiv svarade flera respondenter, som är mot ett bibehållet beteskrav, att ett lagkrav aldrig kan skapa en konkurrensfördel. Att det är ett lagkrav som enbart svenska producenter måste ta i beaktning ansågs innebära en svårighet i effektivisering av produktionssystem.

Samtidigt lyfte förespråkare för ett bibehållet beteskrav att konkurrenskraften i ett beteskrav beror på hur man värderar djurvälstånd. Lantbrukare 1 sa: ”hur man värderar djurvälstånd, om man tycker att det är viktigt. Att kor ska få vara utomhus är väl en konkurrensfördel. Det är väl mer en fråga om anständighet”. Att värderingen av djurvälstånd är viktig håller forskaren med om. Hen uttrycker även att det enligt undersökningar finns stöd för att den svenska konsumenten lyssnar på och värderar argumentet att svenska kor får gå ute på sommaren.

Dessutom menar respondenten med bakgrund inom djurskydd att svensk livsmedelsproduktion generellt kommer vara en mer kostsam produktion, även utan beteskrav. Hen menar att det beror på våra högre krav på djurskydd som redan är etablerade men även att vi har ett klimat i Sverige som gör produktion och djurhållning dyrare. Genom att avskaffa beteskravet försvinner det mervärde som kan motivera konsumenter att välja svenska produkter, vilket skulle ge en konkurrenshämmande effekt. Flera respondenter diskuterar också import som ett ständigt billigare alternativ, vilket ökar vikten av en god djurvälstånd som ett mervärde gentemot konsumenten. Därtill bör marknadsföring kring fördelarna i den svenska produktionens djurvälstånd förtydligas ytterligare.

Politiker 1 betonar vikten av beteskravet vid offentlig upphandling. Hen menar att beteskravet underlättar uppköp av svenskproducerat där man kan hänvisa till diverse hållbarhetskriterier. Hen, liksom respondenten med bakgrund inom djurskydd, argumenterar också för att det starkare djurskyddet blir en konkurrenskraft på marknaden.

4.1.4 EU-perspektivet

Eftersom ett möjligt stöd för betesdrift från EU diskuterats offentligt, inkluderades en fråga om det i intervjuerna. EU-kommissionens beslut att tillåta stöd även för det som är lagstadgat fattades efter att intervjuerna genomförts, vilket innebär att resonemangen inte baseras på det godkännande som blev.

Diskussionen tog utgångspunkt i frågan kring ifall ett avskaffat beteskrav med EU-stöd eller ett bestående beteskrav med eventuellt EU-stöd ansågs mest ändamålsenligt. Utifrån det uppstod resonemang kring om beteskravet bidrar till ojämlika förutsättningar inom EU eller inte. Några respondenter menar att svensk produktion är dyrare och mer komplex, delvis till följd av beteslagstiftningen, jämfört med mjölkproduktion i andra EU-länder, vilket skapar orättvisa.

Flera av respondenterna som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav menar att en ekonomisk ersättning inte belyser kärnproblemet, då lantbrukarna i första hand eftersträvar minskade regelkrav och ökad flexibilitet snarare än ekonomisk kompensation. Lantbrukare 2 lyfte att de praktiska och strukturella utmaningar som beteskravet medför inte löses genom ökad ersättning. Utifrån det poängterar hen att modellen om avskaffat beteskrav och EU-ersättning inte är jämförbar eller relevant att jämföra med modellen om ett bestående beteskrav tillsammans med EU-ersättning ifall beslutet i EU går igenom.

Samtidigt lyfte flera respondenter, med bakgrund i politik, djurskydds- och konsumentperspektiv frågan om det är rätt att vi ska backa till en lägre djurskyddsstandard, i stället för att jobba för att fler EU-länder möter Sveriges nivå av djurskydd och djurvälstånd. Respondenterna lyfte möjligheten att främja och motivera betesdrift i fler EU-länder genom ökat EU-stöd. Några respondenter menar att det kan uppstå otillbörlig konkurrens om Sverige ges rätt till stöd för

betande kor trots nationell lag, medan andra anser att det redan finns och alltid kommer finnas orättvisor inom EU för att varje land har olika förutsättningar. Respondenten med bakgrund i djurskydd poängterar att EU i stort måste förändra jordbruksstödet:

”...det blir väldigt bakvänt att säga att man ska missgynnas för att någonting är lag. [...] det är helt galet liksom att det går massa EU-stöd till att upprätthålla och stödja dålig djurhållning.”.

4.1.5 Beteskravet i framtiden

Svenska politiken

Under intervjun fick respondenten även besvara hur de skulle ändra beteskravet i framtiden om någon typ av förändring var tvungen att ske. Samtliga respondenter som var mot ett bibehållet beteskrav, var eniga i att en ”moderniserad” lagstiftning bör utvecklas, som en av politikerna uttryckte det. Ifall beteskravet inte avskaffas anser de att större flexibilitet och frivillighet för lantbrukarna bör utformas. De menar att lagen måste följa utvecklingen i produktionen och att den idag snarare agerar begränsande än främjande för djurens välfärd och en lönsam produktion.

Argument som komplexa lagkrav, regelbörda och brist på tillit för lantbrukaren tas upp av flera intervjupersoner. Med en större flexibilitet i kravet skulle förtroendet, likväl som produktionen, öka och lantbrukaren skulle, ”tillsammans med sina djur” enligt en av de branschaktiva, kunna avgöra när det är lämpligt att släppa ut på bete eller inte. Från branschens håll blir det tydligt att en ökad flexibilitet efterfrågas och en respondent vill tydliggöra att det inte är ett förbud mot betesdrift som efterfrågas, enbart en mer flexibel lösning för lantbrukaren. Den andra av de branschaktiva menar dessutom att beteskravet måste avskaffas om Sverige vill uppnå självförsörjande mjölkproduktion.

Flera respondenter svarar även att lantbrukarna högst troligt skulle fortsätta släppa ut sina djur, även utan ett krav, men med större flexibilitet att anpassa betesdriften efter olika djurgruppers behov och gårdens förutsättningar. Respondenterna beskrev exempelvis att olika kategorier av djur skulle kunna prioriteras olika i betesdriften, beroende på produktionssystem och djurens behov. Ett mer frivilligt system skulle därmed kunna möjliggöra en annan fördelning av vilka djur som hålls på bete och under vilka perioder.

Inom den svenska politiken poängteras vikten av ett fungerande kontrollsystem. Likväl som myndigheter måste visa tillit till lantbrukaren, måste uppföljning av villkor för ersättning ske på ett korrekt sätt. Ett vanligt argument mot beteskravet är dess tillhörande journalföring och kontroller. Som svar på det anser respondenten med bakgrund i konsumentperspektivet att det inte är annat än rätt att kräva dokumentation för att visa att villkoren för att erhålla ersättning är uppfyllda. Samtidigt resonerar politiker 3 kring Sverige som ett kontrollsamhälle. Hen menar

att vi idag har 270 olika myndigheter som tittar på kontroll för de gröna näringarna vilket skapar onödig regelbörda och beteskravet blir enbart ytterligare en pålaga. Dessutom anses beteskravet vara orimligt eftersom:

”Regeln har inte gjorts om utan det är precis samma. Då måste man se över den. Det måste finnas undantag. [...] det är så tydligt att det är någon sorts elit som tycker hur korna ska ha det för att vara optimalt. Men, det finns inget krav på att kommunen måste ta ut sina äldre från ålderdomshemmen, men det finns ett krav på att korna måste gå ut!”

De som i stället argumenterar för ett bibehållet beteskrav menar att lagstiftningen bör spegla den vetenskapliga kunskapen om mjölkorns välfärd, och anser därför att beteskravet bör kvarstå. Forskaren uttrycker att lagstiftningen stöds av både vetenskapen som bevisat en förbättrad hälsa för djuren, likaväl som medborgarna stödjer lagen ur ett moraliskt perspektiv, vilket är varför hen anser att beteskravet bör bestå. Även respondenterna med bakgrund från djurskydd- och konsumentfrågor hänvisar till forskning som stödjer beteskravet.

Politiker 1 var noga med att understryka vikten av långsiktighet och stabilitet i lagstiftningen över tid. Hen ser inget fel med en flexibel lagstiftning där kravet på bete anpassas efter gårdens förutsättningar. Dock anses inte ett generellt avskaffande av beteskravet vara lämpligt, eftersom det finns stora variationer i lösdriaternas utformning och standard, exempelvis avseende ljus, underlag och stimulans. Hen och politiker 2 tror mer på att utforma dispens för de lösdriifter som uppfyller en viss standard i inomhusmiljön för djuren.

Branschens roll

När branschens roll diskuterades uttryckte respondenter som vill behålla beteskravet stark kritik. Respondenterna med djurskydd- och konsumentperspektiv, liksom lantbrukare 1, menade att branschen i första hand verkar för ökad expansion och större produktionsenheter. De ansåg att beteskravet fungerar som en begränsning för denna utveckling och bidrar därmed till att skapa bättre förutsättningar för mindre och mellanstora gårdar att fortsätta vara konkurrenskraftiga. Lantbrukare 1 beskrev det:

”Jag har hela tiden sett det här som att beteslagstiftningen i Sverige, det är liksom en tröskel för att mjölkproduktionen i Sverige ska kunna expandera. [...] så därför har den här beteslagstiftningen varit en propp. Vi har den begränsningen i systemet, jag tycker att det är någonting positivt.”

Hen menar att en expanderingsriskerar att resultera i en ohållbar livsmedelsproduktion och kan öka sårbarheten i livsmedelssystemet i framtiden. Därtill kritiserar hen branschen för att framföra oärliga argument om att värna alla lantbrukare, då det i praktiken snarare styr mot en standardiserad och expanderad produktion. Vidare resonerade de båda branschaktiva respondenterna att det snarare

är beteskravet som hindrar en effektivisering och gynnsam utveckling eftersom det försvårar möjligheterna till effektiva enheter med förbättrad lönsamhet. De menar att det skapar större frihet och flexibilitet för lantbrukaren utan ett beteskrav, vilket gör att de kan välja att producera på ett annat sätt som är mer effektivt och lönsamt.

Flera respondenter lyfte hur mindre gårdars svårigheter till överlevnad och fortsatt lönsamhet påverkar beredskapen. Expanding av befintliga gårdar kan vara en säkerhetsrisk vid framtida beredskapsarbete. Eftersom större gårdar både innebär större sårbarhet vid kris och krig samt att det ger produktion på färre platser i landet. Respondenten ur ett konsumentperspektiv resonerade: "För det första vill vi ha gårdar över hela landet helst. Vi vill ha jordbruk över hela landet av beredskapsskäl. Vi vill ge utrymme för gårdar av olika storlekar."

Även politiker 1 svarade kring en framtida beredskap och eventuell sårbarhet vid kris och krig:

"...det ser vi väl idag också att det är svårare för mindre och medelstora gårdar att klara sig jämfört med de väldigt stora. [...] det är ju också bättre att se mindre verksamheter som är utspridda i landet, inte minst kopplat till vår beredskap då och att vi blir mindre sårbara vid större kriser och krig."

Mejeriernas roll i frågan om beteskravet och kommunikation ut till konsumenterna diskuterades också i några av intervjuerna. Flera respondenter diskuterade mejeriernas marknadsföring för betesdrift ur ett konsumentperspektiv. De menade att en bättre kommunikation av svenskt mervärde, tydligare ursprungsmärkning och bättre premiering till svenska producenter skulle öka intresset för svenska produkter och öka försäljningsvärdet. Mejeriernas import av mjölk- och mejeriprodukter till färdigprodukter, nämndes också i några av intervjuerna, och ansågs skapa en intern konkurrens som försämrar svenska producenters lönsamhet och konkurrenskraft.

Betet ansågs även vara en symbolfråga för svenska konsumenter, något som skulle kunna värderas högre ur ett marknadsföringsperspektiv och dessutom blir en avgörande faktor för branschens förtroende utåt.

Debatten har, av bland andra lantbrukare 2 och politiker 2, benämnts som känslostyrd och kommunikationen utåt kritiseras. Politiker 2 benämnde debatten som "känslostyrd snarare än faktastyrd", vilket upplevs försvåra diskussionen. Dessutom uttrycktes en viss oro för att man av samhället:

"ses som någon form av, man vill djuren illa om man inte... om man tycker att man måste göra om den här lagen som är 40 år gammal och ingenting ser ut som det gjorde för 40 år sedan."

Politiker 1 ifrågasätter även kommunikationen utåt från branschens håll. Hen menar att branschen tenderar att framhålla de positiva sidorna med dagens lösdrifter för mjölkkor. Dessutom anses inte branschen alltid vara helt transparent mot samhället när det påstås att dagens stallar inte ser ut som när beteskravet infördes, då det

fortfarande finns stora variationer mellan stallmiljöers utformning och standard. En större öppenhet och ärlighet från branschen anses varit mer önskvärd.

Den ekologiska produktionen har lyfts in i debatten av några respondenter. En av de branschaktiva menar att den ekologiska produktionen, med behållet beteskrav, kommer bli tydligare för konsumenten och det kommer få en tydligare skillnad mellan konventionell och ekologisk produktion, vid ett avskaffat beteskrav för konventionell produktion. Även lantbrukare 2 menar att om konsumenten värderar och vill ha mjölk från betesgående kor så kan de köpa ekologiskt.

Samhällets roll

Diskussionen om samhällets och konsumentens roll i debatten ledde till flera olika argument ur olika perspektiv. Exempelvis ansåg forskaren att lantbrukarna är till för medborgarna, vilket innebär att medborgarnas åsikt är viktig att ta hänsyn till. Hen menar att fokuset i debatten om beteskravet för mjölkkor hamnat för mycket på lantbrukarnas åsikt och tycke i frågan utan att ta hänsyn till medborgarna. Det är något som lantbrukare 2 argumenterar emot i sin intervju. Dennes perspektiv på frågan är snarare att allmänheten inte bör uttrycka sig i frågan på grund av okunskap. Hen menar att betesdrift ökar risken för anmälningar: ”i dom fall där bete är bra för djuren, vid rehabilitering efter halta kor, fläkta kor eller annat, så klarar inte konsumenten att se halta djur vilket riskerar anmälningar.”

Dessutom anser hen att det är lätt för allmänheten att ha åsikter när det inte är de som behöver ta det egentliga ekonomiska ansvaret av beteskravet. Det är i slutändan producenten som påverkas och därmed bör dennes åsikt prioriteras i frågan, vilket är något även en av de branschaktiva anser. En av de politiskt insatta diskuterar hur värderingen av svenska mejeriprodukter kan förändras vid ett avskaffat beteskrav:

”jag tror att värdet på svenska produkter kommer minska. Alltså kanske inte värdet per se men hur svenska konsumenter värderar svenska mejeriprodukter kommer minska kraftigt.”

Forskaren poängterar att ett bibehållet beteskrav ger en garanti för att den producerade mjölken kommer från kor som varit ute på bete. Hen menar att det skapas en garanti, eftersom alla kor omfattas av lagen. Dessutom betonas vikten av ett bibehållet beteskrav för att ”bevara en inhemsk produktion och kunna vårda den.”

5. Analys och diskussion

Studiens syfte var att undersöka vilka argument för och emot beteskravet för svenska mjölkkor i lösdrift som framförts i den allmänna debatten. För att identifiera och fördjupa argumentens innebörd intervjuades personer som på olika sätt är insatta och kunniga inom den svenska mjölkproduktionen. Diskussionen baseras på de teman som togs fram under analysprocessen i arbetet.

De vetenskapliga kopplingarna i min diskussion fokuserar framför allt till att klargöra läget inom forskning kring djurvälstånd i relation till betesdrift. Även om några andra argument tagit utgångspunkt ur andra perspektiv, såsom ekonomi och konkurrenskraft har den vetenskapliga litteraturen inte tagits i beaktning i det här arbetet. Begränsningen har gjorts med tanke på tidsåtgång och arbetets storlek, även fast det innebär att det inte är möjligt att dra slutsatser kring övriga argument förankring i forskningen.

5.1 Definition av djurvälstånd

Definition av djurvälstånd var det första temat ur den tematiska analysen. Temat belyser respondenternas syn och definition av begreppet samt hur det vidare påverkar deras syn på betesdrift och beteskravet för mjölkkor. Resultatet visar att djurvälstånd inte framstår som ett enhetligt begrepp i debatten kring beteskravet, utan snarare som ett begrepp vars innebörd formas av respondenternas roll, värderingar och produktionsperspektiv. Respondenter som betonade naturliga beteenden och djurens subjektiva upplevelser sågs oftare argumentera för ett bibehållet beteskrav, medan respondenter som utgick från produktionsförmåga, hälsa och ekonomisk hållbarhet i större utsträckning argumenterade mot ett bibehållet beteskrav och förespråkade flexibilitet i lagstiftningen.

Detta tyder på att konflikten kring beteskravet inte enbart handlar om olika uppfattningar om själva betesdriften, utan också om olika syn på vad djurvälstånd innebär och hur viktig den är i relation till andra faktorer. Resultatet ligger i linje med EFSA:s vetenskapliga genomgång som visade mönster i hur olika respondenter väljer att betona olika aspekter av djurvälståndet beroende på utgångspunkt i frågan (EFSA 2024).

Respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav framställde ofta ekonomisk hållbarhet som en förutsättning för god djurvälstånd, medan andra respondenter betonade djurvälstånd som ett självständigt etiskt värde oberoende av produktionens lönsamhet. Resultatet visar därmed att respondenterna inte enbart värderar betesdrift olika, utan även utgår från olika definitioner av god djurhållning. De respondenter som argumenterade för ett bibehållet beteskrav betonade att god djurvälstånd omfattar mer än frånvaro av sjukdom och lidande, och även inkluderar positiva upplevelser, naturliga beteenden och psykiskt välbefinnande. Denna

definition ligger i större utsträckning i linje med svenska djurskyddslagen och med forskning som betonar naturliga beteenden och subjektiva välfärdsaspekter som centrala delar av djurvelfärd (Lutz et al. 2021; Linstädt et al. 2024). Till skillnad från respondenter med direkt koppling till mjölkproduktionen och ekonomiska produktionsframgångar, tenderade respondenter med bakgrund inom forskning samt djurskydds- och konsumentorganisationer oftare att utgå från djurens subjektiva välfärd och beteendebestånd i sina resonemang. Forskaren redogjorde tydligt för att hen pratade med utgångspunkt i kornas välfärd: ”min utgångspunkt i de här frågorna är inte konsumentens. Den är inte heller lantbrukarens, utan den är djurens.” vilket tydligt återspeglar djurvelfärdsforskningens utgångspunkt.

Respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav betonade i stället ofta djurens hälsa, produktionsförmåga och den ekonomiska hållbarheten i produktionen. Den utgångspunkten kan kopplas till djurvelfärdsforskning som främst fokuserar på biologisk funktion och hälsa. Där tenderar god välfärd bedömas utifrån förekomst av sjukdom, skador, fysiologisk funktion samt djurets förmåga att anpassa sig till sin miljö (Broom 1986; Fraser et al. 1997). Ur detta perspektiv framstår därmed inte betesdrift som ett självändamål, utan som en av flera möjliga faktorer som kan bidra till god djurvelfärd. Den här forskningsbakgrunden kan till viss del förklara varför vissa respondenter ansåg att moderna lösdriftssystem kan erbjuda god djurvelfärd även utan ett lagstadgat beteskrav.

Hållbar utveckling beskrivs ofta utifrån tre integrerade dimensioner: ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet (United Nations 2015). Inom jordbruket innebär detta att produktionen behöver vara ekonomiskt livskraftig, socialt accepterad samt bidra till miljömässigt hållbara system (FAO 2026). Mot denna bakgrund kan argumenten kring beteskravet förstås som uttryck för olika prioriteringar mellan hållbarhetens dimensioner, där vissa respondenter främst betonar ekonomisk hållbarhet medan andra lägger större vikt vid sociala och ekologiska värden.

5.2 Betets roll – för- och nackdelar

Resultatets andra tema behandlar betesdriftens för- och nackdelar ur ett djurvelfärdsperspektiv. Sedan beteskravets införande har både inhysnings- och produktionssystem utvecklats, vilket enligt flera respondenter har förändrat betets funktion inom mjölkproduktionen. Grundprincipen med betesdrift var från början att ge korna bättre möjligheter till rörelse, sociala interaktioner och att utföra naturliga beteenden. Några av respondenterna menar att det behovet inte kvarstår i och med dagens moderna lösdriftsstallar, som i stor utsträckning kan tillgodose samma behov. Medan andra respondenter framställde bete som en central del av god djurvelfärd som inte fullt ut kan ersättas inomhus, med särskilt fokus på möjligheten till rörelse, mjukare underlag och större frihet att utföra naturliga beteenden. De faktorerna stöds delvis av forskning som visar minskad förekomst av hälta hos kor med tillgång till bete (Wagner et al. 2017).

Utifrån argument och resonemang som belystes i intervjuerna kan det ses att värdet av betesdriften för kornas välfärd skiljer sig utifrån deras definition av just välfärd. Som kan ses i 5.1 Definition av djurvälfärd, skiljer sig definitionen mellan respondenterna, till stor del beroende på respondentens ingångspunkt på mjölkproduktion och djurhållning. Utifrån respondentens egen definition av djurvälfärd belyses betesdriftens för- och nackdelar olika, vilket även ger olika slutsats kring betesdriftens betydelse för mjölkkor och deras välfärd.

Några av respondenterna hänvisade till forskning och menade att ett stall aldrig fullt ut kan möta kornas behov, samt att bete är grundläggande för att möjliggöra vissa naturliga beteenden (Charlton & Rutter 2017). Samtidigt ansåg andra respondenter, som motsatte sig ett bibehållet beteskrav, att kornas naturliga behov till stor del eller fullt ut, kan tillgodoses i moderna lösdriftssystem. Politiker 2 resonerar:

”jag tror att det är bra för korna att komma ut på bete, absolut. Men frågan är, i debatten pratar man gärna om att djuren, att dom måste beta för att ha det bra, och att kor alltid har betat. Jo men det är för att de inte har haft något annat sätt att få i sig maten. Vi skulle kanske också tycka att det var mer praktiskt att få maten serverad än att gå och jaga och fånga den själva och odla den själva. Så det är inte så enkelt att bara för att korna alltid har betat så är det vad de verkligen vill och absolut mår bäst av. Det kan vi egentligen inte veta.”.

Resonemanget kring huruvida kor faktiskt har ett behov av bete belyses dock av forskning kring kornas motivation till utevistelse. Studien av von Keyserlingk et al. (2017) visar att korna var villiga att arbeta lika hårt eller hårdare för att få tillgång till bete som för ensilage. Resultatet kan därför tolkas som att tillgång till utevistelse har ett självständigt värde för djuren och inte enbart är kopplat till födointag (Keyserlingk et al. 2017).

Några respondenter lyfte även att betets större yta kan öka möjligheterna till naturliga beteenden och sociala interaktioner i flocken, vilket även stöds av tidigare forskning. Däremot poängteras det i viss forskning att det är tillgången på yta som är avgörande, vilket inte utesluter att dessa interaktioner kan utföras i en rymlig, välbyggd lösdriftsladugård (Yin et al. 2019; Jurkovich et al. 2024).

Samtidigt lyfter respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav att betesdriften kan ge ökad risk för sjukdomar, skador och parasiter. Det ansågs kunna påverka både djurhälsa, produktion och ekonomi negativt. Detta har visst stöd i litteraturen, fast forskning samtidigt visar positiva effekter på bland annat klövhälsa och hälta (Wagner et al. 2017). Det innebär att effekterna av betesdrift till stor del är komplexa och påverkas av hur systemet utformas och sköts.

Andra faktorer, som kan påverka negativt, som noterades av både respondenter och studien av Wagner et al. (2017) var gårdens utformning, placering och förutsättningar. Resultatet tyder dock på att flera av de negativa effekter som lyfts i relation till betesdrift snarare är kopplade till skötsel och gårdens förutsättningar

än till betesdriften i sig. Faktorer med signifikant, negativ effekt av betesdrift som har belysts är resursrelaterade, såsom vattentillgång:

”För de dricker gärna ur diken och så även om de har vatten, ordentligt rent vatten. Och det beror på hur det ser ut, om man har badkar eller så, så blir det ofta lite sunkigt vatten oavsett om man gör rent det regelbundet.”

Även om frågan om bristande resurser, som för få vattenkoppar, på bete är viktig för att kunna upprätthålla och tillgodose ett bra bete för djuren är det snarare en diskussion i frågan om kostnader och skötsel än i frågan kring huruvida betet har positiva effekter på kornas välfärd eller inte.

Resultatet tyder på att flera av de problem som kopplas till betesdrift snarare handlar om just skötsel, resursfördelning och gårdens förutsättningar, än om betesdriften i sig. De nämnda problemen, i både intervjuerna och den offentliga debatten, bör förstås som respondentens egna upplevelser eller problem och utmaningar som branschen lyfter fram. Därtill framkommer att betesdriftens roll inom modern mjölkproduktion förstås olika beroende på vilka aspekter av djurvälfärd och produktion som prioriteras. Medan vissa respondenter betraktade bete som en central del av god djurvälfärd, menade andra att flera av dess positiva effekter kan återskapas genom moderna inhysningssystem och bra skötsel. Återigen visar resultatet att olika definitioner av begreppet djurvälfärd påverkar vad respondenten anser är acceptabelt gällande djurhållning för en god djurvälfärd. De senare påståendena var dock inte underbyggda med forskning, utan mera kopplade till att de såg att flera av de problem som kopplas till betesdrift snarare är relaterade till det praktiska genomförandet av betet än till betesdriften i sig.

Resultaten kan även förstås i ljuset av att djurvälfärd och djurskyddslagstiftning innefattar både vetenskapliga och värderingsmässiga dimensioner. Tidigare forskning har visat att olika aktörer kan utgå från skilda uppfattningar om vad som utgör god djurvälfärd och vilka mål djurskyddslagstiftningen bör uppfylla, vilket påverkar hur olika åtgärder och regelverk värderas (Lundmark et al. 2014). Detta framkom även i intervjuerna, där respondenterna betonade olika aspekter av djurvälfärd, såsom naturliga beteenden, subjektiva upplevelser, hälsa, produktionsförmåga och ekonomisk hållbarhet. Resultaten tyder därför på att oenigheten kring beteskravet inte enbart handlar om olika tolkningar av hur viktigt bete är för djurvälfärden, utan också om olika syn på vad god djurvälfärd innebär och hur djurvälfärd bör vägas mot andra mål inom mjölkproduktionen. som Mellor och Uldahl (2025) framhåller kan vetenskapliga kunskapsunderlag bidra till att identifiera välfärdskonsekvenser av olika produktionssystem, men beslut om lagstiftning kräver även etiska och samhälleliga avvägningar (Mellor & Uldahl 2025). Betesdebatten kan därmed förstås som ett exempel på hur vetenskap, värderingar och politik samspelar i utformningen av djurskyddslagstiftning. Nedan

diskuteras hur respondenterna svarade och argumenterade kring andra perspektiv gällande beteskravet, utöver djurvälrfärden.

5.3 Praktiska begränsningar med betesdrift

Diskussionen kring skötsel och bristande resurser på bete leder vidare till nästa tema, de praktiska begränsningarna med betesdrift. Flera respondenter lyfte att tillgången till tillräcklig betesmark och gårdens placering utgör en central utmaning för att kunna bedriva betesdrift i större skala. Detta blev särskilt tydligt i resonemang kring expansion av verksamheter, där beteskravet ansågs utgöra en begränsande del för utveckling och effektivisering i produktionen.

Resultatet tyder på att diskussionen kring de praktiska begränsningarna grundar sig i olika uppfattningar om huruvida dagens produktionssystem är organiserade på ett sätt som är förenligt med betesdrift eller inte. Flera respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav återkom till behovet av en expansion av produktionen och därmed ökad effektivisering för att kunna upprätthålla konkurrenskraft inom EU. Beteskravet framställdes i dessa resonemang som svårförenligt med större produktionssystem.

Resultatet aktualiserar därmed frågan om huruvida dagens mjölkproduktion är förenlig med djurskyddslagens krav på naturligt beteende och bete. Konflikten framstår inte bara som en fråga om betesdrift i sig, utan även som en fråga om hur produktionen drivs och vilka värden som prioriteras inom dagens mjölkproduktion.

Även teknikens roll i modern mjölkproduktion togs upp i flera intervjuer. Respondenterna var relativt överens om att tekniska hjälpmedel, såsom aktivitetskontroller för brunst, fungerar mindre effektivt i kombination med betesdrift eftersom djurens rörelsemönster blir mindre förutsägbara. Däremot skilde sig respondenternas syn på ifall detta bör betraktas som ett problem eller inte.

Respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav beskrev den minskade möjligheten till kontroll och övervakning som en praktisk nackdel eftersom den försvårar användningen av tekniska hjälpmedel och minskar produktionens effektivitet. Samtidigt menade andra respondenter att en minskad grad av kontroll inte nödvändigtvis innebär försämrade djurvälrfärd. De framhöll att betesdrift kan ge djuren större frihet och bättre möjligheter att utföra naturliga beteenden, vilket ansågs främja välfärden. I dessa resonemang framställdes den minskade produktionskontrollen som en rimlig avvägning för att möjliggöra naturliga beteenden och ökat välbefinnande hos korna.

Resultatet visar därmed att respondenternas syn på de praktiska begränsningarna påverkas av hur de värderar relationen mellan djurvälrfärd, ekonomisk hållbarhet och produktionskontroll. Samtidigt var samtliga respondenter mer eller mindre överens om att gårdens individuella förutsättningar spelar stor roll för möjligheten att bedriva betesdrift. Kontexten framstår därför som central i frågan, där respondenternas vilja att anpassa produktionen efter beteskravet varierade beroende

på hur de såg på relationen mellan djurvälstånd, produktion och lantbrukets praktiska förutsättningar. Medan vissa ansåg att produktionen bör anpassas efter möjligheten till betesdrift, betonade andra vikten av flexibilitet för att kunna bedriva mjölkproduktion även under förutsättningar där tillgång till bete är begränsad.

Ur ett hållbarhetsperspektiv aktualiserar dessa resonemang samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling. Ekonomisk hållbarhet berörs genom frågor om produktionseffektivitet och lönsamhet, social hållbarhet genom lantbrukarnas arbetsmiljö och arbetsbelastning, medan ekologisk hållbarhet kan kopplas till hur markresurser nyttjas och hur betesmarker förvaltas (FAO 2026).

5.4 Ekonomiskt perspektiv

Initialt framstod det ekonomiska perspektivet i intervjuerna som ett av de mest centrala argumenten mot ett behållit beteskrav. Respondenter som argumenterade för ökad flexibilitet beskrev att beteskravet leder till ökad arbetsbelastning, försämrad produktion samt risk för försämrad hälsa hos djuren. Särskilt återkom resonemang kring att beteskravet försvårar möjligheten att bygga mer effektiva och konkurrenskraftiga produktionssystem för att följa utvecklingen i andra EU-länder.

Resultaten visar samtidigt att ekonomiska argument i debatten påverkas av vilka faktorer som inkluderas i bedömningen av lönsamhet. Tidigare forskning visar att betesdrift i vissa fall kan vara ekonomiskt fördelaktigt, när indirekta effekter, såsom förbättrad fertilitet och minskade sjukdomskostnader inkluderas i kalkylerna (Alvåsen 2015; Arnott et al. 2015; Ekesbo 2015). Även respondenter som argumenterade för ett bibehållit beteskrav erkände ekonomiska nackdelar, men ansåg att dessa inte överväger det välfärdsmervärde som betesdriften bedöms ge, så som förbättrad hälsa och välbefinnande för individen.

I intervjuerna aktualiserades även frågan om hur ekonomiska incitament för djurvälstånd bör utformas. Respondenter som argumenterade mot ett bibehållit beteskrav hänvisade samtidigt till andra ekonomiska beräkningar som visade negativa effekter av betesdrift. Eftersom dessa siffror inte är offentligt publicerade och beräkningsgrunderna inte redovisades är det dock svårt att bedöma vilka faktorer som inkluderats i kalkylerna och därmed svårt att lägga någon större vikt vid beräkningarna. Samtidigt visar annan forskning att sambandet mellan djurvälstånd och ekonomisk lönsamhet är komplext och kontextberoende. Förbättrad djurvälstånd kan innebära minskad produktion på kort sikt men samtidigt bidra till bättre djurhälsa och ökad hållbarhet över tid (Ahmed et al. 2020; 2023). Flera studier betonar även behovet av ekonomiska incitament eller ökad betalningsvilja hos konsumenter för att sådana system ska vara långsiktigt hållbara (Ahmed et al. 2020; 2021; 2022; 2023). Detta speglar även respondenternas resonemang där flera respondenter återkom till konflikten mellan hög produktionseffektivitet och åtgärder som främjar djurvälstånd men samtidigt minskar produktionskontrollen.

Dessutom uppkom argument i flera intervjuer för att ett lagstadgat beteskrav försvårar möjligheten att skapa ekonomiska mervärden. Detta eftersom konsumenter och marknad inte anses kunna premiera något som är ett lagkrav. Finland lyftes som exempel på ett alternativt system där frivillig betesdrift kombineras med ekonomiska incitament. Samtidigt visar finsk statistik från 2024 att andelen mjölkkor med tillgång till bete har minskat över tid, trots sådana ersättningar. Två olika statistikdatabaser visar en minskning av betesgång mellan 12 och 14,7% sedan 2010 (Ruokatieto 2025; Naturresursinstitutet 2026). Detta aktualiserar frågan om frivilliga system i sig är tillräckliga för att säkerställa fortsatt betesdrift på lång sikt.

Resultatet visar därmed att det ekonomiska argumentet i debatten kring beteskravet inte enbart handlar om direkta kostnader och intäkter, utan även om hur djurvälstånd värderas etiskt inom mjölkproduktionen och vilket ansvar som ska ligga på lagstiftning, marknad och enskilda producenter. Samtidigt illustreras att ekonomisk hållbarhet inte nödvändigtvis är liktydigt med kortsiktig lönsamhet. Flera av de studier som identifierats i litteraturgenomgången visar att förbättrad djurhälsa och fertilitet kan bidra till ökad resurseffektivitet och lägre kostnader över tid (Alvåsen 2015; Arnott et al. 2015; Ekesbo 2015). Detta belyser hur ekonomisk hållbarhet kan behöva bedömas ur ett långsiktigt perspektiv.

Argumenten om att betesdrift generellt skulle leda till försämrad lönsamhet är svåra att entydigt stödja i litteraturen. Forskning visar att effekterna på ekonomi och produktion varierar beroende på bland annat beteskvalitet, produktionsnivå och gårdens skötsel. Vissa studier har visat att högproducerande kor kan få en lägre mjölkavkastning på bete om energibehovet inte fullt ut kan tillgodoses (Charlton & Rutter 2017), medan andra studier pekar på att betesbaserade system kan ge lägre produktionskostnader och god lönsamhet under rätt förutsättningar (White et al. 2002; Hanrahan et al. 2018). Resultaten tyder därför på att sambandet mellan betesdrift och lönsamhet är komplext och inte kan förklaras enbart utifrån förekomst eller frånvaro av bete.

Resonemangen kring ansvar för beteskravet aktualiserar även frågan om vilka kostnader och värden som inkluderas i diskussionen om djurvälstånd. Respondenter som betonade producenternas ekonomiska ansvar fokuserade främst på direkta kostnader kopplade till arbetsbelastning och produktion, medan långsiktiga effekter av förbättrad djurhälsa och välfärd problematiserades mer sällan, trots att tidigare forskning visat att sådana faktorer kan bidra till ökad lönsamhet över tid (Alvåsen 2015; Ekesbo 2015). Resultatet tyder därmed på att synen på beteskravets ekonomiska konsekvenser delvis påverkas av vilka kostnader och värden som inkluderas i bedömningen.

5.5 Branschens roll och utveckling

Diskussionen kring beteskravet belyser olika synsätt på vilken roll den svenska mjölkproduktionen bör ha i framtiden och vilken roll branschen ska ha i samhället. Ett centralt konfliktområde i intervjuerna var frågan om effektivisering och storleksrationalisering. Respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav framställde branschens främsta uppgift som att säkerställa konkurrenskraft, självförsörjning och beredskap inom svensk mjölkproduktion. Ur detta perspektiv blir möjligheten till effektivisering och expansion central, och beteskravet uppfattas som ett hinder för utvecklingen av mer konkurrenskraftiga produktionsenheter, i form av större och effektivare produktioner.

Respondenter som förespråkade ett bibehållet beteskrav uttryckte däremot en bredare syn på branschens ansvar. Förutom att producera livsmedel ansågs branschen även ha ett ansvar för djurvälstånd, biologisk mångfald, öppna landskap och en geografiskt spridd livsmedelsproduktion. I detta perspektiv framstår mindre och mellanstora gårdar som viktiga för både landsbygdsutveckling och nationell beredskap. Ett avskaffat beteskrav ansågs riskera att gynna större produktionsenheter och därmed påskynda den pågående strukturomvandlingen inom mjölkproduktionen. För dessa respondenter var detta problematiskt eftersom betesdrift samtidigt sågs som en viktig del av god djurvälstånd.

Skilnaderna i synen på självförsörjning och beredskap kan också förstås utifrån dessa olika uppfattningar om branschens roll. Medan vissa respondenter kopplade beredskap till ökad produktion och större produktionsenheter, betonade andra vikten av diversifierad och geografiskt spridd produktion, för att minska samhällets sårbarhet vid kris eller krig.

Å andra sidan resonerade respondenter mot beteskravet att ett bibehållet krav riskerar att minska lönsamheten och försvåra expansion och överlevnad inom svensk mjölkproduktion, vilket på sikt kan öka importberoendet. Politiker 2 och 3 betonade därför behovet av större och mer effektiva produktionsenheter, även om detta skulle kunna ske på bekostnad av mindre gårdar. En av dem resonerade:

”Samtidigt vill vi ju ha mera livsmedelsproduktion. Så då säger vi, nej tyvärr du kan inte få, om du hade det från början kanske då, säg en bondgård kanske 50 kor. Idag kanske en gård har 200 kor och inte mark till det. Ja, du får inte expandera. Det är ju massor liter mjölk som inte kommer komma ut till svenska hem.”

Liknande argument har även lyfts i den offentliga debatten, där ett avskaffat beteskrav beskrivits kunna gynna större produktionsenheter på bekostnad av mindre gårdar, biologisk mångfald och minskad geografisk spridning av jordbruk (Alskog 2020; Kjellröier & Schönning 2024; Lind et al. 2024).

Resultatet tyder på att oenigheten kring beteskravet i grunden handlar om mer än enbart djurvälstånd eller ekonomisk effektivitet. Respondenterna uttryckte olika uppfattningar om hur djurvälstånd ska vägas mot andra mål inom mjölkproduktionen

och vilken betydelse betet har för god djurvälstånd. Samtidigt skilde sig synen på vilken struktur svensk mjölkproduktion bör ha och vilket ansvar branschen har för frågor som beredskap, biologisk mångfald och landsbygdsutveckling. Konflikten kan därför förstås som en avvägning mellan olika visioner för svensk mjölkproduktions framtida utveckling, där konkurrenskraft, produktionsstruktur, djurvälstånd och samhällsansvar ges olika tyngd.

Diskussionen kan även förstås utifrån hållbar utveckling. Respondenter som betonade biologisk mångfald, öppna landskap och geografiskt spridd produktion argumenterade utifrån värden som främst kan knytas till ekologisk och social hållbarhet, medan respondenter som fokuserade på effektivisering och konkurrenskraft i högre grad betonade ekonomisk hållbarhet. Resultatet visar därmed även att olika hållbarhetsdimensioner prioriteras olika av olika respondenter (European Environment Agency 2026).

5.6 Samhälle och konsument

Mejeriernas roll diskuterades även ur ett konsumentperspektiv. Respondenter med bakgrund inom djurskydd- och konsumentfrågor menade att information om djurvälstånd och ursprung bör kommuniceras tydligare till konsumenter. Flera respondenter beskrev betesdriften som en symbolfråga och som en viktig del av svensk mjölkproduktions identitet och legitimitet. I dessa resonemang framställdes därför betesdriften som ett mervärde som kan stärka konsumenters vilja att välja svenskproducerade produkter (Borkfelt et al. 2015). Konsumenternas syn på betesdrift kan i viss utsträckning även relateras till social hållbarhet, då samhälleligt förtroende för livsmedelsproduktionen utgör viktiga delar av ett långsiktigt hållbart livsmedelssystem. Om konsumenter uppfattar att djurvälstånden försämras kan förtroendet för produktionen samt dess långsiktiga hållbarhet riskeras att försämras (Fraser et al. 1997).

Respondenterna hade samtidigt olika uppfattningar om vems perspektiv som bör väga tyngst i frågan om beteskravet. Respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav betonade i större utsträckning producenternas perspektiv och menade att det är lantbrukarna som påverkas mest av lagstiftningen, både ekonomiskt och praktiskt. Lantbrukare 2 uttryckte att:

”Viktigt att belysa att det bara är producenterna, på gårdsnivå, som behöver ta det egentliga ekonomiska ansvaret av beteskravet. Lätt för andra att ha åsikter när de inte påverkas vare sig i vardagen eller ekonomiskt”

I dessa resonemang framställdes även allmänhetens kunskap om djurhållning som begränsad, där konsumenter ansågs kunna misstolka exempelvis lättare skador eller hältor hos djur på bete som ett tecken på bristande djurhållning. Samtidigt argumenterade andra respondenter för att djurhållning även måste förankras i samhällets värderingar och medborgarnas syn på djurvälstånd. Forskaren menade:

”Jag tycker att beteskravet handlar alldeles för mycket om vad bönderna vill och alldeles för lite om vad medborgarna vill. Därför medborgarna i Sverige vill att djuren går ut på bete och bönderna är till för medborgarna, inte tvärtom.”

Resultatet visar därmed ett nytt perspektiv på frågan om beteskravet. Det handlar om vem som anses ha legitimitet att påverka djurhållningens utformning. Medan vissa respondenter betonade producenternas praktiska erfarenhet och ekonomiska ansvar, betonade andra samhällets rätt att påverka hur djur hålls för en livsmedelsproduktion. Detta ligger i linje med tidigare forskning som visat att djurskyddslagstiftning formas genom en avvägning mellan olika intressen, där djurvelfärd, ekonomiska förutsättningar, politiska mål och samhällseliga värderingar kan ges olika tyngd av olika personer insatta i ämnet (Lundmark Hedman et al. 2021). Konflikten kan därmed förstås som en spänning mellan erfarenhet och närhet till verksamheten och samhällsbaserad legitimitet.

Flera respondenter argumenterade även för att ett avskaffat beteskrav för konventionell produktion skulle kunna skapa ett ökat mervärde för ekologisk produktion. Detta för att konsumenter som värderar betesdrift då i större utsträckning skulle kunna välja sådana produkter aktivt.

Respondenter som utgick från djurvelfärdsperspektivet framställde däremot betesdriften som en viktig konkurrensfördel för svensk mjölkproduktion. Betet beskrevs som en central del av svensk djurvelfärdsprofil och som ett viktigt argument för att motivera konsumenter att välja svenskproducerade produkter framför billigare importerade alternativ.

5.7 Lagar, frivillighet och flexibilitet

Diskussionen kring beteskravet aktualiserar även frågor om hur djurvelfärd bör regleras (Lundmark Hedman et al. 2021) och vilken roll lagstiftning ska ha i modern mjölkproduktion. Liknande argument kring konkurrenskraft, ekonomisk hållbarhet och produktionsutveckling lyftes redan i tidigare debatter om beteslagstiftning (Bergman 2013). Även frågan ifall beteskravet främst bör förstås som en fråga om djurskydd eller djurvelfärd återkommer i dagens debatt, vilket tyder på att konflikten är långvarig och speglar återkommande motsättningar mellan produktion och djurvelfärd.

Respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav återkom ofta till behovet av ökad flexibilitet, större möjligheter till dispens och en utveckling av lagstiftningen. Beteskravet framställdes i dessa resonemang som dåligt anpassat till utvecklingen inom modern mjölkproduktion och som ett regelverk som riskerar att försvåra både lönsamhet och långsiktig hållbarhet.

Flera respondenter beskrev även att dagens regelverk skapar hög administrativ och psykisk belastning för lantbrukare. Argument om ökad regelbörda, omfattande kontroller samt bristande tillit återkom i flera intervjuer. Flexibiliteten framställdes därför inte enbart som en praktisk fråga, utan även som en fråga om förtroende för

lantbrukarens kompetens och förmåga att avgöra när betesdrift är lämplig utifrån gårdens förutsättningar.

Flera respondenter menade också att lantbrukare sannolikt skulle fortsätta släppa ut sina djur även utan ett lagkrav, men då i större utsträckning på egna villkor och utifrån vad som uppfattas gynna djurens välfärd bäst. Detta knyter även an till tidigare resonemang kring frivilliga system och ekonomiska incitament, där exempelvis utvecklingen i Finland aktualiserade frågan om frivillighet i sig är tillräcklig för att säkerställa fortsatt betesdrift över tid.

Samtidigt argumenterade andra respondenter för att beteskravet redan idag är flexibelt och har stöd i både forskning och samhällliga värderingar kring djurvälstånd. I dessa resonemang framställdes beteskravet som en viktig minimistandard för att säkerställa att djurvälstånd inte blir beroende av enskilda producenters prioriteringar eller ekonomiska förutsättningar. Flera respondenter betonade även att dagens lösdriftssystem varierar kraftigt i kvalitet, vilket ansågs motivera fortsatt lagstiftning kring utövande.

Flera resonemang aktualiserar även frågan om vilken djurskyddsnivå som kan förväntas upprätthållas utan lagstadgade krav på bete. Respondenter som argumenterade mot ett bibehållet beteskrav menade att god djurvälstånd snarare är beroende av gårdens förutsättningar, skötsel och inrymningsystemets kvalitet än av själva beteskravet i sig.

Resultatet visar därmed att konflikten kring beteskravet inte enbart handlar om betesdrift i sig, utan även om olika syn på hur djurvälstånd bäst säkerställs i praktiken, och vems ansvar det är. Medan vissa respondenter betonade frivillighet, flexibilitet och tillit till producenternas kompetens, argumenterade andra för vikten av lagstadgade minimikrav och samhälllig kontroll för att säkerställa en jämn nivå av djurvälstånd inom produktionen.

5.8 EU och politik

EU-perspektivet synliggör frågan om hur nationella djurskyddskrav ska förhålla sig till en gemensam europeisk marknad med varierande produktionsförutsättningar och djurskyddsnivåer.

Intervjuerna visar att ekonomisk ersättning inte uppfattades som en tillräcklig lösning av majoriteten av respondenterna. Branschaktiva respondenter, politiker 2 och 3, och lantbrukare 2 menade att de praktiska och strukturella utmaningar som kopplas till beteskravet inte löses genom en ekonomisk kompensation, utan att behovet av minskad regelbörda, ökad flexibilitet och större tillit till lantbrukare är viktigare. Vissa uttryckte även oro över att nivåerna för ersättning inte fullt ut kan kompensera merkostnader och ökad arbetsbelastning som betesdriften innebär.

Samtidigt aktualiserar resonemangen frågan om vilka ekonomiska effekter som inkluderas i bedömningen av betesdriftens lönsamhet. Flera respondenter fokuserade främst på direkta kostnader och ökad arbetsbelastning, medan möjliga

långsiktiga effekter av förbättrad djurhälsa och ekonomisk ersättning diskuterades i mindre utsträckning.

Andra respondenter argumenterade däremot för att EU-stöd till betesdrift kan ses som ett sätt att legitimera och stödja högre djurskyddsnivåer inom medlemsländerna. I dessa resonemang framställdes Sveriges djurskyddslagstiftning som något som bör värnas och fungera som förebild snarare än anpassas nedåt för att möta lägre nivåer inom övriga EU. Respondenter med bakgrund inom djurskydd- och konsumentperspektiv problematiserade samtidigt att EU-stöd i vissa fall kan bidra till att upprätthålla produktionssystem med lägre djurvelfärd, medan länder med högre djurskyddsnivåer riskerar att missgynnas ekonomiskt.

För flera respondenter handlade konflikten inte primärt om ekonomisk ersättning utan om synen på själva regleringen av betesdriften. Resultatet visar att EU-perspektivet inte enbart handlar om ekonomisk kompensation, utan även om hur djurvelfärd ska värderas inom europeisk livsmedelsproduktion. Konflikten handlar delvis om huruvida högre nationella djurskyddskrav ska betraktas som en konkurrensnackdel eller som ett värde som bör främjas inom EU:s jordbrukspolitik.

Frågan om ersättning aktualiserade även diskussioner kring kontroll och administration. Flera respondenter lyfte problematiken kring omfattande journalföring och kontrollsystem kopplade till stöd och ersättningar, vilket uppfattades skapa ytterligare administrativ belastning och misstro mot lantbrukare. Samtidigt betonade andra respondenter vikten av fungerande kontrollsystem för att säkerställa att villkoren för ersättning faktiskt uppfylls. Resultatet visar därmed att konflikten mellan kontroll och tillit återkommer inom EU:s djurvelfärdspolitik.

Resonemangen speglar även en bredare diskussion om hållbar utveckling inom EU:s jordbrukspolitik, där ekonomisk konkurrenskraft, djurvelfärd och miljöhänsyn allt oftare förväntas integreras i samma styrmedel (European Commission 2024). Betesersättningen kan därmed ses som ett försök att förena ekonomiska incitament med sociala och ekologiska samhällsmål.

6. Slutsats

Diskussionen om beteslagstiftning för svenska mjölkkor i lösdrift präglas av olika synsätt på djurvälstånd, produktion och lantbrukets framtida utveckling. Studien undersöker hur olika personer, som är särskilt insatta i svensk mjölkproduktion, motiverar sina argument och ställningstaganden i frågan om beteslagstiftning, med särskilt fokus på djurvälstånd.

Resultatet av de genomförda intervjuerna visar att det finns två tydliga spår i argumentationen. De respondenter som argumenterar mot ett bibehållet beteskrav tar främst ståndpunkt ur lönsamhetsperspektivet. De fokuserar på de eventuella ekonomiska nackdelarna med betesdrift, jämför med produktionsfördelar i andra EU-länder. Respondenterna som i stället argumenterar för ett bibehållet beteskrav resonerar antingen ur konsumentperspektiv eller med fokus på djurens välfärd. De menar att de eventuella ekonomiska nackdelar som uppstår är värda att ta för att upprätthålla en god djurvälstånd och att ett avskaffat beteskrav vore att backa på svenskt djurskydd. Dessutom menar de att bibehållet beteskrav är bra ur svensk konkurrenskraft eftersom det ger en garanti för att svenska mjölkkor får gå ute och skapar därför ett mervärde för konsumenten. En av de främsta insikterna under arbetets gång är att beteskravet inte enbart behandlas som en fråga om djurvälstånd, utan öppnar för en komplex avvägning mellan ekonomiska, praktiska och etiska perspektiv. Resultatet visar även att olika respondenter tenderar att betona olika aspekter beroende på sin roll i mjölkproduktionen, även om individuella skillnader förekommer. Detta innebär att debatten om beteskravet för svenska mjölkkor i hög grad handlar om prioriteringar och värderingar, snarare än att den kan redogöras som en rent vetenskaplig fråga. De vetenskapliga studierna i litteraturgenomgången visar att bete kan bidra till välfärdsaspekter som är svåra att fullt ut tillgodose i dagens lösdriftssystem. Samtidigt visar intervjuerna att respondenterna skiljer sig åt både i definitionen av djurvälstånd och i hur stor vikt som djurvälstånd anses ges i relation till andra mål, såsom lönsamhet och konkurrenskraft, inom mjölkproduktionen. betesfrågan framstår därmed som en kombination av vetenskapliga, etiska och värderingsmässiga ställningstaganden. På samma sätt som betesdriftens effekter påverkas av hur betet planeras och sköts, påverkas välfärden i lösdriftssystem av hur dessa utformas och sköts i praktiken.

Att frågan om beteskravet tar utgångspunkt i prioriteringar och värderingar tyder på att debatten sannolikt kommer kvarstå, med argument från båda håll. Det som kommer avgöra beteskravets fortsatta status är från vems perspektiv beslutsfattarna väljer att utgå ifrån, om det går att förbättra lönsamheten i svensk mjölkproduktion generellt samt hur stort avtryck konsumenten kommer välja att göra vid inköp av mejeriprodukter. Samtidigt kan det ifrågasättas hur stort konsumentens ansvar ska vara och vilken förväntan som kan läggas på denne att stödja och upprätthålla god djurvälstånd och djurskydd i livsmedelsproduktionen.

Vidare visar resultaten att frågan om beteskravet omfattar såväl djurvälståndsmässiga som ekonomiska och praktiska effekter. Framtida forskning skulle därför kunna bidra med mer integrerade analyser, där dessa faktorer studeras samtidigt. Litteraturgenomgången pekar också på ett behov av ytterligare forskning om hur olika former av betesdrift och lösdrift påverkar dimensioner av mjölkkoors välfärd under varierande förutsättningar.

Studien visar även att argumenten kring beteskravet kan förstås utifrån de tre hållbarhetsdimensionerna. Ekonomisk hållbarhet lyfts genom frågor om lönsamhet och konkurrenskraft, ekologisk hållbarhet genom biologisk mångfald och bevarandet av betesmarker samt social hållbarhet genom konsumentförtroende, landsbygdsutveckling och samhällets syn på djurvälstånd. Frågan om beteskravet handlar därmed även om hur olika hållbarhetsmål ska vägas mot varandra.

Avslutningsvis visar studien att beteskravet väcker frågor som inte enbart fokuserar på produktionssystem eller enbart på djurvälstånd. Debatten inkluderar diskussioner kring hållbarhet, djurvälståndsdefinitioner, vem som ansvarar i livsmedelsproduktionen samt vems perspektiv på frågan som bör tas mest i beaktning. Intervjuerna visar att respondenterna har olika uppfattning om vilka aspekter av djurvälstånd som bör prioriteras och hur dessa ska vägas mot andra mål inom mjölkproduktionen. Samtidigt visar litteraturgenomgången att bete kan bidra till välfärdsaspekter som är svåra att tillgodose fullt ut i dagens lösdriftssystem. Velfärden påverkas dock i både betesdrift och lösdrift, beroende på hur systemen utformas och sköts i praktiken.

Svaren kring beteskravets vara eller icke-vara baseras snarare i dagsläget på olika värden och prioriteringar som måste vägas mot varandra. Det handlar dels om hur stor vikt djurvälstånd bör ges i relation till andra faktorer såsom lönsamhet, konkurrenskraft och livsmedelsproduktion. Detta understryker vikten av att fortsatt föra en nyanserad diskussion, där både praktiska förutsättningar och etiska överväganden ges utrymme.

Referenser

- Ahmed, H., Alvåsen, K., Berg, C., Emanuelson, U., Hansson, H., Hultgren, J. & Röcklinsberg, H. (2022). *Kostnader och vinster med gott djurskydd - för djur, lantbrukare och samhälle*. <https://www.slu.se/contentassets/73d068bb3b6f4f2f9649fb7988652f65/policy-brief-sv-god-djurvalfard.pdf>
- Ahmed, H., Alvåsen, K., Berg, C., Hansson, H., Hultgren, J., Röcklinsberg, H. & Emanuelson, U. (2020). Assessing economic consequences of improved animal welfare in Swedish cattle fattening operations using a stochastic partial budgeting approach. *Livestock Science*, 232, 103920. <https://doi.org/10.1016/j.livsci.2020.103920>
- Ahmed, H., Alvåsen, K., Berg, C., Hansson, H., Hultgren, J., Röcklinsberg, H. & Emanuelson, U. (2021). Assessing Animal Welfare and Farm Profitability in Cow-Calf Operations with Stochastic Partial Budgeting. *Animals: an Open Access Journal from MDPI*, 11 (2), 382. <https://doi.org/10.3390/ani11020382>
- Ahmed, H., Emanuelson, U., Alvåsen, K., Berg, C., Hultgren, J., Röcklinsberg, H. & Hansson, H. (2023). Animal welfare efforts and farm economic outcomes: Evidence from Swedish beef production. *Agricultural and Resource Economics Review*, 52 (3), 498–519. <https://doi.org/10.1017/age.2023.8>
- Alskog, J. (2020). *LRF vill slippa beteskraV – hård kritik från ekobönder*. <https://www.altinget.se/miljo/artikel/lrf-vill-slippa-beteskrav-%C2%A0haard-kritik-fraan-ekobonder> [2026-02-10]
- Alvåsen, K. (2015). *Ekonomiska konsekvenser av krav på bete för mjölkkor*. Institutionen för kliniska vetenskaper, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala. https://pub.epsilon.slu.se/13055/1/alvasen_k_160317.pdf
- Arnott, G., Ferris, C. & O’Connell, N. (2015). *A comparison of confinement and pasture systems for dairy cows: What does the science say?* AgriSearch. <https://pure.qub.ac.uk/en/publications/a-comparison-of-confinement-and-pasture-systems-for-dairy-cows-wh/>
- Bergheden S. (2021). *Översyn av beteskraVet*. Motion: 2021/22:1952. Sveriges riksdag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/oversyn-av-beteskravet_h9021952/ [2026:01:21]
- Bergman, A. (2013). ”Modernisera beteslagstiftningen”. *Jordbruksaktuellt*, 2013-05-02 <https://www.ja.se/artikel/42677/modernisera-beteslagstiftningen.html> [2026-01-20]
- Borgström, P. (2024). Inför en mer flexibel beteslag. *LRF-bloggen*. [Blogg] 2024-05-15. <https://blogg.lrf.se/alla-inlagg/infor-en-mer-flexibel-beteslag/> [2026-01-20]
- Borkfelt S., Kondrup S., Röcklinsberg H., Bjørkdahl K., Gjerris M. (2015). Closer to Nature? A Critical Discussion of the Marketing of “Ethical” Animal Products. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*. 28 (6), 1053-1073. <https://doi.org/10.1007/s10806-015-9577-4>
- Braun, V. & Clarke, V. (2008). *Using thematic analysis in psychology*. Qualitative Research in Psychology. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1191/1478088706qp063oa> [2026-03-06]

- Broom D.M. (1986). Indicators of poor welfare. *British Veterinary Journal*. 142 (6), 524-526.
[https://doi.org/10.1016/0007-1935\(86\)90109-0](https://doi.org/10.1016/0007-1935(86)90109-0)
- Browning H. (2020). The Natural Behavior Debate: Two Conceptions of Animal Welfare. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 23 (3), 325-337.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10888705.2019.1672552>
- Charlton, G.L. & Rutter, S.M. (2017). The behaviour of housed dairy cattle with and without pasture access: A review. *Applied Animal Behaviour Science*, 192, 2–9.
<https://doi.org/10.1016/j.applanim.2017.05.015>
- Compassion in world farming (u.å.). *Thank you for standing up for animals*.
<https://www.endthecageage.eu/> [2026-02-25]
- Danieli B., Gatto de Vitt M., Bachmann Schogor A. L., Appendino Nunes Zotti M.L., Ponciano Ferraz P.F., Zampar A. (2024). Effect of Grazing on the Welfare of Dairy Cows Raised Under Different Housing Conditions in Compost Barns. *Animals*. 14 (23), 3350. <https://doi.org/10.3390/ani14233350>
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4:1. Studentlitteratur.
- Distriktsveterinärerna (u.å.a). *Ledbehandling alla djurslag*. <https://distriktsveterinarerna.se/vara-priser-och-tjanster/ledbehandling--alla-djurslag>. [2026-05-25]
- Distriktsveterinärerna (u.å.b). *Undersökning, behandling produktionsdjur*.
<https://distriktsveterinarerna.se/vara-priser-och-tjanster/undersokning-behandling--produktionsdjur>. [2026-05-28]
- Distriktsveterinärerna (u.å.c). *Juverinflammation produktionsdjur*.
<https://distriktsveterinarerna.se/vara-priser-och-tjanster/juverinflammation--produktionsdjur>. [2026-05-25]
- Distriktsveterinärerna (u.å.d). *Grundavgift produktionsdjur*. <https://distriktsveterinarerna.se/vara-priser-och-tjanster/grundavgift--produktionsdjur>. [2026-05-25]
- Ekesho, I. (2015). Sommarbete för mjölkkor - hälsotillstånd, fertilitet, mjölkavkastning, ekonomi. *Svensk Veterinärtidning*, 2015 (8–9). <https://www.svenskveterinartidning.se/wp-content/uploads/2024/03/Ekesbo-sommarbete-SvVetTidn-8-9-15.pdf> [2026-03-02]
- Engelbrektsson, P. (2025). Claes tror gårdar tvingas lägga ner – när kornas beteskrav blir kvar. *Sveriges Radio*, 2025-09-20. <https://www.sverigesradio.se/artikel/claes-tror-gardar-tvingas-lagga-ner-nar-kornas-beteskrav-blir-kvar> [2026-01-23]
- European Commission (2021). *ECI 'End the Cage Age'*. https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/eci/eci-end-cage-age_en [2026-02-25]
- European Commission (2024). *The common agricultural policy at a glance*.
https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en [2026-06-15].
- European Commission (2025). *Regulation of the European parliament and of the council*.
<https://webgate.ec.europa.eu/circabc-ewpp/d/d/workspace/SpacesStore/b595fc96-2988-44fb-86a5-4383cb070119/file.bin>

- European Environment Agency. (2026). *Extensive livestock systems and nature in Europe*. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/extensive-livestock-systems-and-europes-nature> [2026-06-15].
- European Food Safety Authority (EFSA) (2024). *EFSA consolidated annual activity report 2023*. Parma: European Food Safety Authority. https://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/2024-03/efsa-consolidated-annual-activity-report-2023_0.pdf
- Europeiska kommissionen (u.å.a). *Europeiska medborgarinitiativet*. https://commission.europa.eu/get-involved/engage-eu-policy-making/european-citizens-initiative_sv [2026-02-25]
- Europeiska kommissionen (u.å.b). *The European Citizens' Initiative - The basics*. https://citizens-initiative-forum.europa.eu/practical-guidance/european-citizens-initiative-basics_en [2026-03-27]
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2026). *Sustainable Food and Agriculture*. <https://www.fao.org/sustainability/en>. [2026-06-15].
- Fraser D., Weary D.M., Pajor E.A., Milligan B.N. (1997). A scientific conception of animal welfare that reflects ethical concerns. *Animal Welfare*. 6 (3), 187-205.
- Hagelstedt, Å., Ståhle, G., Wiklund, S. & Wodmar (2025). Bönder kan tjäna EU-pengar om vi behåller betesrätten. *Dagens Nyheter*, 2025-07-11. <https://www.dn.se/debatt/bonder-kan-tjana-eu-pengar-om-vi-behaller-betesratten/> [2026-02-25]
- Hanrahan L., McHugh N., Hennessy T., Moran B., Kearney R., Wallace M., Shalloo L. (2018). Factors associated with profitability in pasture-based systems of milk production. *Journal of Dairy Science*. 101 (6), 5474-5485. <https://doi.org/10.3168/jds.2017-13223>
- Hernandez-Mendo O., von Keyserlingk M.A.G., Veira D.M., Weary D.M. (2007). Effects of Pasture on Lameness in Dairy Cows. *Journal of Dairy Science*. 90 (3), 1209-1214. [https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302\(07\)71608-9](https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302(07)71608-9)
- Johansson, H. & Nordin, I. (2025). *Stöd till nationella särkrav i EU:s jordbruk*. (2025:4). https://www.agrifood.se/Files/AgriFood_Rapport20254.pdf
- Jordbruksverket (2026). *Djurvälfärdsersättning för mjölkkor*. <https://jordbruksverket.se/stod/jordbruk-tradgard-och-rennaring/djur/djurvalfardsersattning-for-mjolkkor>
- Jurkovich, V., Hejel, P. & Kovács, L. (2024). A Review of the Effects of Stress on Dairy Cattle Behaviour. *Animals*, 14 (14). <https://doi.org/10.3390/ani14142038>
- von Keyserlingk, M.A.G., Amorim Cestari, A., Franks, B., Fregonesi, J.A. & Weary, D.M. (2017). Dairy cows value access to pasture as highly as fresh feed. *Scientific Reports*, 7 (1), 44953. <https://doi.org/10.1038/srep44953>
- Kilgour, R.J. (2012). In pursuit of “normal”: A review of the behaviour of cattle at pasture. *Applied Animal Behaviour Science*, 138 (1), 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2011.12.002>
- Kjellröier, F. & Schønning, M. (2024). Vi är mjölkbönder och vill ha beteslagen kvar. *Aftonbladet*, 2024-05-25 <https://www.aftonbladet.se/a/jQd8O9> [2026-01-20]

- Kullgren P. (2025). *Pressträff för att presentera budgetnyheter för mer svensk mat på tallriken*. [Video]. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/09/presstraff-for-att-presentera-budgetnyheter-for-mer-svensk-mat-pa-tallriken/> [2026-01-20].
- Lagerkvist, S. (2025). Så påverkades korna av att inte få beta – studieresultat presenterat. *Syre*, 2025-09-19 <https://tidningensyre.se/2025/19-september-2025/sa-paverkades-korna-av-att-inte-fa-beta-studieresultat-presenteras/> [2026-05-04]
- Lantbrukarnas Riksförbund (2025). Mjölkkor visar gott välmående i moderna stall. *Lantbrukarnas riksförbund*, 2025-09-17 <https://www.lrf.se/nyheter/mjolkkor-visar-gott-valmaende-i-moderna-stall/> [2026-01-23]
- Lenas, S & Mahmoud A. (2024). Astrid Lindgren-lagen kan rivas upp – kornas grönbeta står på spel. *Dagens Nyheter*, 2024-05-04 <https://www.dn.se/sverige/astrid-lindgren-lagen-kan-rivas-upp-kornas-gronbete-star-pa-spel/> [2026-01-20]
- Lind, A., Le Moine, R. & Nohrén, E. (2024). Att slopa beteskravet vore ren galenskap. *Aftonbladet*, 2024-09-05 <https://www.aftonbladet.se/a/KM6vKX> [2026-01-20]
- Linstäd, J., Thöne-Reineke, C. & Merle, R. (2024). Animal-based welfare indicators for dairy cows and their validity and practicality: a systematic review of the existing literature. *Frontiers in Veterinary Science*, 11. <https://doi.org/10.3389/fvets.2024.1429097>
- Lundmark F., Berg C., Schmid O., Behdadi D., Röcklinsberg H. (2014). Intentions and Values in Animal Welfare Legislation and Standards. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*. 27, 991-1017. <https://doi.org/10.1007/s10806-014-9512-0>
- Lundmark Hedman F., Berg C., Stéen M. (2021). Thirty Years of Changes and the Current State of Swedish Animal Welfare Legislation. *Animals*. 11 (10), 2901. <https://doi.org/10.3390/ani11102901>
- Lutz, B., Zwygart, S., Rufener, C., Burla, J.-B., Thomann, B. & Stucki, D. (2021). Data-Based Variables Used as Indicators of Dairy Cow Welfare at Farm Level: A Review. *Animals*, 11 (12). <https://doi.org/10.3390/ani11123458>
- Mellor D.J. & Uldahl D. M. (2025). Translating Ethical Principles into Law, Regulations and Workable Animal Welfare Practices. *Animals*. 15 (6), 821. <https://doi.org/10.3390/ani15060821>
- Naturresursinstitutet (2026). *Antal husdjur efter djurslag och år*. [Statistikdatabas]. https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/sv/LUKE/LUKE__maa__elalan/0700_elalan.px/table/tableViewLayout2/ [2026-05-06]
- NewsMachine (2025). Förslag: Befintlig djurvälståndersättning utökas med ersättning för att hålla mjölkkor på bete. *NewsMachine*, 2025-09-29. <https://press.newsmachine.com/pressrelease/view/forslag-befintlig-djurvalfardsersattning-utokas-med-ersattning-for-att-halla-mjolkkor-pa-bete-60511> [2026-02-25]
- Nydahl, J. (2023). ”Beteskravet är de mindre gårdarnas räddning”. *ATL*, 2023-07-21. <https://www.atl.nu/beteskravet-raddar-mindre-gardar> [2026-01-20]
- Odmark, I. (2026). Snart går det att söka ersättningen för att hålla mjölkkor på bete. *Jordbruksaktuellt*, 2026-03-20. https://www.ja.se/artikel/2239829/visa?utm_source=nyhetsbrev&utm_medium=email&utm_content=Artikel-2239829&utm_campaign=260323-4154 [2026-03-23]

- Puerto M.A., Shepley E., Cue R.I., Warner D., Dubuc J., Vasseur E. (2021). The hidden cost of disease: II. Impact of the first incidence of lameness on production and economic indicators of primiparous dairy cows. *Journal of Dairy Science*. 104 (7), 7944-7955.
<https://doi.org/10.3168/jds.2020-19585>
- Rapp, M. (2024a). Hur ställer ni er till frågan om beteskravet? *Jordbruksaktuellt*, 2024-05-22.
<https://www.ja.se/Default.asp?p=2235551&pt=105> [2026-01-23]
- Rapp, M. (2024b). Så reagerar branschen på förslaget om slopat beteskrav. *Jordbruksaktuellt*, 2024-08-30. <https://www.ja.se/artikel/2236055/s-reagerar-branschen-p-forslaget-om-slopat-beteskrav.html> [2026-01-23]
- Rowe S., Tranter W., Laven R. (2021). Longitudinal study of herd udder hygiene and its association with clinical mastitis in pasture-based dairy cows. *Journal of Dairy Science*. 104 (5), 6051-6060. <https://doi.org/10.3168/jds.2020-19254>
- Ruokatieto (2025). *Faktaaffeln 2025*. Föreningen Matinformation rf. 60, 2737–1557.
https://ruokatieto.fi/wp-content/uploads/2025/09/TIETOHAARUKKA_2025_RUOTSI_nettiin_linkitetty_sisis.pdf [2026-05-06]
- SFS 1988:534. Djurskyddslag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/djurskyddslag-1988534_sfs-1988-534/ [2026-01-21]
- Statsrådets förordning om skydd av nötkreatur 592/2010, ändrad genom lagstiftning 2023.
<https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2010/592> [2026-05-06]
- Sutherland I.A., Bullen S. (2015). Parasite control in pasture-grazed dairy cattle: are we at the edge of a precipice? *Animal production Science*. 55 (7), 916-921.
<https://doi.org/10.1071/AN14881>
- United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*.
<https://sdgs.un.org/2030agenda> [2026-06-15].
- Utredningen om en konkurrenskraftig animalieproduktion. (2024). *Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd*. SOU 2024:56. Stockholm: Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.
https://www.regeringen.se/contentassets/4944b3de94714f6dba7f46398edb4c70/sou-2024_56_animalieproduktion-med-hog-konkurrenskraft-och-gott-djurskydd.pdf
- Verdon, M., Field, L., Schütz, K. & Bryant, R. (2025). *Invited review: Animal welfare in pasture-based dairy systems—A systematic scoping review to identify progress, priorities, and future directions*. *Journal of Dairy Science*, 108 (12), 12924–12948.
<https://doi.org/10.3168/jds.2025-26981>
- Världsnaturfonden (2024). Betesrätten skapar ett starkt mervärde. *Världsnaturfonden WWF*, 2024-05-16. <https://www.wwf.se/debattartikel/betesratten-skapar-ett-starkt-mervarde/> [2026-01-20]
- Växa (2025). Studien om kors välfärd vid inhysning under längre tid. *Växa*, 2025-09-23.
<https://www.vxa.se/nyheter/2025/studien-om-kors-djurvalfard-vid-inhysning-under-langre-tid/> [2026-01-23]

- Wagner, K., Brinkmann, J., March, S., Hinterstoißer, P., Warnecke, S., Schüler, M., Paulsen, H.M., Wagner, K., Brinkmann, J., March, S., Hinterstoißer, P., Warnecke, S., Schüler, M. & Paulsen, H.M. (2017). Impact of Daily Grazing Time on Dairy Cow Welfare—Results of the Welfare Quality® Protocol. *Animals*, 8 (1). <https://doi.org/10.3390/ani8010001>
- Wester, C. (2024). Astrid Lindgrens arv om kornas betesrätt hotas. *Syre*, 2024-05-04. <https://tidningensyre.se/2024/04-maj-2024/astrid-lindgrens-arv-om-kornas-betesratt-hotas/> [2026-01-20]
- White S.L., Benson G.A., Washburn S.P., Green Jr J.T. (2002). Milk Production and Economic Measures in Confinement or Pasture Systems Using Seasonally Calved Holstein and Jersey Cows. *American Dairy Science Association*. 85 (1), 95-104. [https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302\(02\)74057-5](https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302(02)74057-5)
- Yin, T., Jaeger, M., Scheper, C., Grodkowski, G., Sakowski, T., Klopčič, M., Bapst, B. & König, S. (2019). Multi-breed genome-wide association studies across countries for electronically recorded behavior traits in local dual-purpose cows. *PLOS ONE*, 14 (10), e0221973. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0221973>

Populärvetenskaplig sammanfattning

Beteskravet för mjölkkor i Sverige infördes 1988, med syfte att öka fokuset på djurvälstånd för kor i livsmedelsproduktion. Den nya lagen (SFS 1988:534) riktade även ett nytt fokus på kornas möjlighet att utföra naturliga beteenden, såsom att beta, ökad rörelse och bättre sociala interaktioner. År 2021 lämnades en motion in till riksdagen med förslag om en mer ”flexibel” beteslagstiftning för mjölkkor i lösdrift, vilket ledde till en debatt som sträckte sig utanför de gröna näringarnas medier. Med en mer flexibel menar förespråkarna, mot ett bibehållet beteskrav, en ökad tillit till lantbrukarna där de kan avgöra lämplig betesdrift utifrån den individuella gården och produktionen. Debatten grundar sig i meningsskiljaktigheter kring huruvida det nuvarande beteskravet främjar djurvälstånd och bidrar till ett mervärde eller om det endast är ett förlegat lagkrav som skapar onödiga ekonomiska kostnader för svenska producenter.

Den här studiens syfte är att undersöka argument, för och emot bibehållen beteslagstiftning, som används i diskussionen, samt undersöka hur dessa ställer sig i förhållande till forskning inom ämnet. Studien kommer dessutom diskutera hur olika personer, som är särskilt insatta i svensk mjölkproduktion, ställer sig i frågan, beroende på deras roll inom näringen. För att uppfylla syftet med studien genomfördes semistrukturerade intervjuer med tio olika personer inom svensk mjölkproduktion, som aktivt deltagit i debatten. Respondenterna valdes ut utifrån deras ståndpunkt, yrkesroll samt bakgrund inom mjölkproduktion för att skapa en bredd av perspektiv och argument för och emot det nuvarande beteskravet. Semistrukturerade intervjuer skapar en relativt öppen diskussion med respondenten och tillåter fördjupning och följdfrågor av de resonemang som förs, detta för att uppnå en djupare analys av argumenten.

Studiens resultat visar två tydliga spår i argumentationen. De respondenter som förespråkar ett bibehållet beteskrav tenderar att betona djurens möjlighet att utföra naturliga beteenden, med argument som stödjer positiva djurvälståndaspekter och att beteskravet ger ett ökat mervärde för svensk mjölkproduktion. Respondenterna som i stället argumenterar mot ett bibehållet beteskrav, ses tydligare utgå från ett lönsamhetsperspektiv. Deras argument bygger mer på ekonomiska nackdelar, försämrad konkurrenskraft inom EU.

Slutsatsen av studiens resultat är att beteskravet inte enbart är en fråga om djurvälstånd, utan den visar sig vara en komplex avvägning mellan ekonomiska, praktiska och etiska perspektiv. Resultatet visar också att olika respondenter tenderar att betona olika aspekter i frågan beroende på deras ståndpunkt och roll i den svenska mjölkproduktionen. Däremot tyder den forskning som finns i dagsläget på att kors välfärd förbättras genom betesdrift, med förutsättning att det sker på ett bete med rätt skötsel och planering. Det kan innebära att den

värderingsmässiga frågan snarare handlar om hur välfärden viktas i relation till andra faktorer i mjölkproduktionen.

Det kan även konstateras att den framtida forskningen bör fokusera mer på att interagera flera av de här perspektiven samtidigt, och studera djurvälfärd, ekonomi och praktiska förutsättningar i relation till varandra. Dessutom finns det ytterligare behov av forskning kring hur olika dimensioner och definitioner av djurvälfärd ska värderas, samt hur betesdrift ska genomföras för att generera de flesta möjliga positiva effekter för mjölkkors välfärd.

Till sist visar studien att oenigheten kring beteskravet inte enbart handlar om forskningens resultat, utan också om olika syn på djurvälfärd, lantbrukets roll och vilka mål som bör prioriteras inom svensk mjölkproduktion. Att frågan om beteskravet för svenska mjölkkor tar utgångspunkt i prioriteringar och värderingar tyder på att debatten sannolikt kommer kvarstå, med starka argument från båda håll. Det som kommer avgöra beteskravets fortsatta status och varande i samhället avgörs utifrån vems perspektiv som beslutsfattarna väljer att utgå från. Detta betonar vikten av en fortsatt nyanserad och inkluderande diskussion, där det ges utrymme för både praktiska förutsättningar och etiska överväganden.

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till samtliga respondenter som deltog på intervjuerna. Utan ert engagemang och era svar hade det här arbetet inte kunnat genomföras.

Stort tack till min handledare Helena Röcklinsberg för vägledning, support och god hjälp med arbetet.

Tack även till min familj som bidragit med mycket hjälp och stöd under hela arbetets gång.

Till sist vill jag även tacka min kurskamrat och vän Ebba Lind för bra stöd och god hantering av diverse kriser genom hela arbetet, utan dig hade arbetsprocessen känts mycket mer ensam och svår.

Bilaga 1. Intervjuguide

Nedan presenteras de intervjufrågor som användes som stöd vid genomförandet av intervjuerna. Frågorna kunde anpassas något beroende på respondentens bakgrund och svar. Eventuella följdfrågor ställdes vid behov för att fördjupa resonemangen.

Bakgrund

1. Vilken är din nuvarande yrkestitel, och hur länge har du varit verksam inom de gröna näringarna?
2. Vilken relation har du till dagens mjölkproduktion i Sverige?

Djurvälfärd

3. Hur definierar du djurvälfärd? Vilka är dina nyckelord för en god djurvälfärd?
4. Vilka faktorer anser du är centrala för en god djurvälfärd hos mjölkkor?
5. Vilken roll anser du att bete spelar in för att upprätthålla en god djurvälfärd?

Beteskravet

6. Vad är din syn på beteskravet för mjölkkor som vi har i Sverige?
7. Hur insatt är du i debatten kring beteskravet för mjölkkor i Sverige?

För- och nackdelar med beteskravet

8. Vilka skulle du säga är de främsta för- och nackdelarna med beteskravet för mjölkkor?
 - a. Ur djurvälfärdssynpunkt?
 - b. Ur ekonomisk synpunkt?
 - c. Ur arbetsmiljösynpunkt (för lantbrukaren)?
 - d. Ur konkurrenskraftssynpunkt?

EU-perspektivet

9. I dagsläget är det inte möjligt för svenska lantbrukare att få EU-ersättning för betesdriften då det är nationell lag. Däremot har det kommit ett nytt förslag till EU som ska göra det möjligt att ge ersättning för betesdriften trots nationell lag.
 - a. Om du jämför dessa två modeller – frivillighet med stöd respektive lagkrav med ersättning – vilken anser du är mest ändamålsenlig, och varför?
 - b. Vilka aktörer skulle gynnas/missgynnas av en eventuell ändring inom EU så att ersättning kan utbetalas trots nationell lag?
 - c. Hur skulle djurvälfärden påverkas på sektorsnivå i respektive fall?

- d. Hur mycket tror du skulle krävas i ersättning för att släppa ut djuren utan beteskrav, hur motiverar man lantbrukaren?
- e. Hur skulle acceptansen påverkas inom branschen i respektive fall?

Beteskravet i framtiden

- 10. Om beteskravet skulle förändras i framtiden – hur anser du att en sådan förändring bör utformas?
- 11. Vilka risker och möjligheter ser du med ett bestående eller slopat beteskrav?

Avslut

- 12. Är det något viktigt i frågan om beteskravet som du tycker ofta missas i debatten?
- 13. Är det något mer du vill tillföra i den här intervjun, eller något du känner inte har blivit sagt?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

☒ JA, jag, Ebba Orrenius har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.